

Přítomnost

ROČNÍK XVI

V PRAZE 4. LEDNA 1939

ZA KČ 2.—

Ješitnost ničí umělce

† KAREL ČAPEK

Kdyby byla vypukla válka

F. PEROUTKA

Proč Francie tak jednala v září 1938

H. DE MONTHERLANT

Věk rychlosti - a jiných věcí

KAREL POLÁČEK

Nouze na běžícím pásu

MILENA JESENSKÁ

Anglie se vzdává?

NORMAN ANGEL

Jak dlouho Francie slibovala pomoc — Věcně o Česích na Slovensku — K čemu potřebujeme takových svědectví — Z dopisů nejnovějších emigrantů — Nenašli se — Krise tiskáren — Tradice Karla Čapka — Pohřeb Karla Čapka — Nespokojený čtenář — Platí stát dluhy? — Proč píšeme název republiky dvojitým způsobem?

KAREL ČAPEK

zemřel,

žije však ve svém díle:

Hovory s T. G. Masarykem 45 Kč, váz. 60 Kč
lidové vyd. váz. 12 Kč
Francouzská poesie. Překlady. 25 Kč, váz. 35 Kč

KRÁSNA PROSA, CAUSERIE:

Krakonošova zahrada	18 Kč, váz. 28 Kč
Zářivé hlubiny	24 Kč, váz. 34 Kč
Boží muka	20 Kč, váz. 30 Kč
Trapné povídky	20 Kč, váz. 30 Kč
Povídky z jedné kapsy	26 Kč, váz. 36 Kč
Povídky z druhé kapsy	25 Kč, váz. 35 Kč
Továrna na Absolutně	25 Kč, váz. 35 Kč
Krakatit	35 Kč, váz. 45 Kč
Válka s Mleky	35 Kč, váz. 45 Kč
Hordubal	20 Kč, váz. 30 Kč
Povětrň	22 Kč, váz. 32 Kč
Obyčejný život	22 Kč, váz. 32 Kč
První parta	22 Kč, váz. 32 Kč
Anglické listy	20 Kč, váz. 30 Kč
Výlet do Španěl	28 Kč, váz. 38 Kč
Italské listy	12 Kč, váz. 22 Kč
Obrázky z Holandska	12 Kč, váz. 22 Kč
Zahradnický rok	20 Kč, váz. 30 Kč
Jak se co dělá	20 Kč, váz. 30 Kč
Cesta na sever	25 Kč, váz. 35 Kč
Marsyas, čili Na okraj literatury	30 Kč, váz. 40 Kč
O věcech obecných, čili Zeon politikon	20 Kč, váz. 30 Kč
O nejbližších věcech	9 Kč, váz. 14 Kč

DRAMATA:

Loupežník	18 Kč, váz. 28 Kč
R Ů R	18 Kč, váz. 28 Kč
Věc Makropulos	18 Kč, váz. 28 Kč
Ze života hmyzu	15 Kč, váz. 25 Kč
Adam Stvořitel	7 Kč
Bílá nemoc	15 Kč, váz. 25 Kč
Matka	15 Kč, váz. 25 Kč

KNIHY PRO DĚTI:

Dášeňka	Váz. 35 Kč
Devatero pohádek	Váz. 39 Kč
Dodá každý knihkupec.	FR. BOROVIČ.

ODBORNÍ LÉKAŘI

Sanatorium Dr. Borůvka

ústav pro choroby chirurgické, ženské a porody, PRAHA II.,
LEGEROVA 61/63. Telefony 212-37, 379-06, 332-38. Řídící lékař dr. Klinger.

MUDr. Frankl odborný lékař pro žaludeční a střevní nemoci a roentgenologii.
PRAHA II., NEKÁZANKA 4, II. patro. Ord. 9-10, 3-4.
Telefon 234-13.

MUDr. Ervín Fröhlich, odborný lékař pro choroby vnitřní, žaludeční, střevní a výměny látek, em. asistent I. med. kliniky prof. Schmidta.
PRAHA I., Na Příkopěch 35. Ord. 9-10, 1/3-1/5. Telef. 228-91.

MUDr. ZDENKA NEDVĚDOVÁ-NEJEDLÁ

odb. dětská lékařka, **PODOLÍ, Pankráčská 14** (stanice elektr. dráhy za Podol. sanatoriem). Ord. 9-10 a 2-4. Tel. 441-77.

Pro plastickou chirurgii **Dr. RUDOLF SLUNECKO**
ord. 3-4 (a podle úmluvy). Telefon 393-79. PRAHA II., VO-
DICKOVA 15. (Hlávčkův palác.)

Odborný lékař pro porod- **MUDr. K. STEINBACH**
nictví a pro nemoci žen
PRAHA II., Havlíčkovo nám. 22. Ord. 9-11, 2-4. Tel. 270-13.

MUDr. EMIL VOGL

odborný lékař pro nemoci vnitřní, PRAHA II., LÜTZOWOVA
32, roh Washingtonové. Ord. 9-11, 2-4. Telefon 226-65.

VAŠ VKUS I NÁROKY USPOKOJÍ

KRAUS & SPOL.

krejčí pro pány a dámy

Telefon 309-69

PRAHA II.,
Panská ul. 10

OBUV PRO VYŠŠÍ NÁROKY

FERRY GRAUMANN

PRAHA I., PŘÍKOPY 35, schodiště A.

Tel. 315-28.

Méně vlasteneckých hesel —
raději více plodné práce!
Pardubická Franckovka se drží svého cíle:
vyrábět jakostní kávoviny a zaměstnat
dobře naše lidi.

OBSAH 52. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: —fp—: Sbohem, K. Č. — F. Peroutka: Nový poměr k Německu — Jiří Hejda: Proč právě autostradu? — Milena Jesenská: V zemi nikoho — Josef Kalmer: Druhé thema pro úvodníky světového tisku — Zdeněk Richter: Geniální udavač — Frant. Kubka: Útok fotoreportérů na Česko-Slovensko — Josef Pachta: Bojovník Henri de Kerillis — B. Palkovský: Jakási konjunktura — Konec Synek: Německé úspěchy na Balkáně — Jaroslav Zaorálek: Jules Romains a André Maurois — Mají Češi bojkotovat Slovensko? — Co se šeptá... — Konec sociální demokracie a vznik Strany Práce — Likvidace Petschkovy banky — Parlamentní řeč dr. L. Rašina — Rudé právo vzalo svou tiskovou žalobu zpět.

Přítomnost

řídí Ferd. Peroutka

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVIČ V PRAZE I., NÁRODNÍ TRÁDA 11.

Telefon číslo 390-51 až 54 • Účet poštovní spořitelny číslo 35.822 • Nevyžádané rukopisy se nevracejí • Předplatné na rok Kč 100.—, na půl roku Kč 50.—, na čtvrt roku Kč 25.—, jednotlivá čísla Kč 2.—. Pour la France et ses Colonies Frs 2.50. • Dohlédací pošt. úřad Brno II. • Novin sazba povolena v Brně řed. pošt a telegrafů pod čís. 119.268/IIIa. • Odpovědný redaktor J. Dlabač.

TISKEM LIDOVÉ TISKÁRNY, BRNO, ČESKA 6.

Přítomnost

ROČNÍK XVI.

V PRAZE 4. LEDNA 1939

ČÍSLO 1.

Kdyby byla vypukla válka ...

S nad se má o tom říci jednou otevřené slovo. Mlčení spíše škodí. Dosud se setkáváme s lidmi, kteří nezapomínají, kteří zasmušile a na celý svět nevrle říkají: Mělo se bojovat. Dr. Beneš, který jedněmi je obviňován, že provozoval válečnou politiku, je druhými krutě haněn za to, že kapituloval. Vláda, generální štáb, politikové, všichni jsou některými lidmi káráni za to, že začátkem října přiměli naše vojsko, aby opustilo pohraniční opevnění, místo aby několika dělovými ranami rozpoutali válku.

Jsou mezi takovými kritiky i takoví, jejichž bojovnost roste, čím více se vzdalujeme od těch dnů, kdy válka skutečně mohla vypuknout. Ale to jsou obvyklé plevy, pro které nesmíme zapomínat na zrno. Myslím, že většina národa skutečně by byla — z nečistších a nejvlastenečtějších úmyslů — raději šla bojovat. Je v dějinách našeho národa málo dojmavějších a slavnějších chvílí, než byly ony manifestace v Praze, kdy zástupy mladých lidí se slzami v očích prosily nebo se zařatou pěstí vyzývaly vládu, aby v zájmu vlasti využila jejich ochoty zemřít. Vláda — také se slzami v očích — zamítla tuto nejvznešenější nabídku. Plačící manifestanti stáli v pražských ulicích proti plačícím policistům. Nikdy národní vědomí a národní pospolitost nestály výše. A přece — president, generální štáb, jedna vláda, pak druhá vláda, a beze vsí pochyby i jakákoliv třetí vláda, která by byla přišla, smutně a vytrvale odmítaly pohotovost národa k obětem. Z malomyslnosti? Kdo by se mohl odvážit to tvrdit u lidí, kteří ještě před několika dny nařídili mobilisaci, ač znali důsledky, jež z toho mohly vzniknout, a kteří, bez rozdílu stran, byli do určité chvíle odhodláni vésti lid do boje, jak všechny známky nasvědčují?

Která »určitá chvíle« to byla? Ta chvíle, kdy se odpovědným mužům naší politiky a naší armády vyjevilo, že bychom šli do války sami, že bychom stáli hůře osamoceni než Habeš a Španělsko nejen proti Německu, několikánásobně nás silnějším, nýbrž ještě také proti Polsku a Maďarsku. Jeden proti dvanácti; tehdy se odhodlali nést do boje, jenž by nebyl více než Thermopyly. Čeští vůdcové byli odhodláni vésti národ do války sebetěžší. Ale couvli před tím, aby jej vedli až do sebevraždy. Až se naše city uklidní, nebude jim to sloužit k haně. V takových chvílích nepochybně musejí rozhodnout ti, kdo mají více informací, i proti citovému a vzrušenému hlasu národa, který se úpěnlivě zdvihá z náměstí — v zájmu právě tohoto národa. Jest jim tak rozhodnouti, i kdyby tím na nějakou dobu zřizovali náhrobní kámen nad svou pověstí, i kdyby byli nechápáni a haněni. Na českých vůdcích spočívala koncem září odpovědnost tak těžká, jaká nezatížila české vůdce za několik posledních století. Ve skutečnosti stál český národ jen dvakrát před rozhodnutím tak osudovým a dalekosáhlým: ve válkách husitských a před Bílou horou. Na vůdcích

bylo uvážiti, mají-li strhnout národ do podniku, po jehož ukončení by sotva polovina českého národa zůstala na živu, a ve kterém prohra by byla znamenala prohru naprostou a možná už nenapravitelnou.

Není to přehánění. Generál Syrový řekl v těch černých chvílích: »Lehčí bylo zemřít.« Minulost tohoto muže, která jasně leží před očima všech, zakazuje pochybovat o vážnosti jeho slov. A přece i on ... Komu tedy vůbec věřit, jestliže ne jemu, jenž představuje tradici legii? A máme citový úsudek některých postav nad odborný úsudek generálního štábu, který tolik let věnoval přípravě a který v poslední chvíli, přehlédnuv situaci, jak se vytvořila, nechal přípravy státi se marnými a řekl: Nelze ...?

Nebylo u nás — mimo malý počet zbabělců povahou — nikoho, kdo by byl váhal jíti do sebekrutějšího boje po boku spojenců. Tu nebyl žádný rozdíl mezi stranami, nýbrž nejvýš jen mezi povahami. Když onoho zářijového pátku byla nařízena mobilisace, o níž bylo prohlášeno, že se děje se souhlasem Anglie a Francie, lidé se radostně objímali, ač nemohli netušit, jak velké nebezpečí číhá na každého z nich osobně; ti, kteří měli se dostavit k svým praporům, nevybírali si vlak poslední, nýbrž první. Když však Anglie a Francie po této episodě, která není dosud zcela jasná, znova se postavily na stranu Německa, tu přišla také na naše vůdce povinnost věc znovu rozvážit a rozmyslit, co učinit s touto národní obětavostí, jaká se může zjevit jen v národě politicky vysoce uvědomělém.

Onen vzrušený a nadšený páteční večer nebyl konec konců nic než poslední iluze, poslední ulehčení citu na těžké cestě. Myslím, že se to mohlo již tenkrát tušit. Neboť před tímto pátkem bylo ono drsné pondělí v polovině září, kdy z čista jasna náš národ i naše vláda, zcela nepřipraveny, dověděly se z francouzské tiskové kanceláře, že Anglie a Francie se rozhodly podporovat německý požadavek odloučení německých území. Bylo by to bývalo zajisté možno učinit jinak, ohleduplněji; že se tak nestalo, mělo svůj smysl, na který se později nemělo zapomínat. Mělo to smysl neodvolatelnosti. Zpráva tiskové kanceláře byla beze vsí pochyby nejdrastičtější prostředek, jak oznámit takové rozhodnutí spojencům. Bylo by bývalo možno, aby obě demokratické velmoci v společném svolání k českému národu vyložily nutnost svého počínání, jak ji viděly; byly by mohly českým vůdcům ulehčit odpovědnost před jejich národem. Ne učinily nic takového. Vyzvaly prostě tiskovou kancelář, aby oznámila, že pro český národ končí jedna jeho epocha. Zvolily způsob co nejnesrdečnější, skoro by se mohlo říci brutální. Jistě tak učinily úmyslně, neboť konec konců byly by našly znalce dobrého k tomu, kdyby jim na tom bylo záleželo. Chtěly však pravděpodobně, aby bylo slyšet

F 12092
mysl
16

poznámky

bouchnutí dveří mezi námi a jimi; chtěly zamezit další diskuse a dát najevo, že pro ně je věc vyřízena. Toho dne se již Francie rozhodla, že přestane se pokoušet, aby zůstala velkou zemí. Toto bouchnutí dveří u nás někteří přeslechli nebo nepochopili jeho význam. Ty úvěře však nepřirazil vítr, nýbrž lidská ruka. Ve skutečnosti už nebylo návratu k dřívějším stadiím československo-francouzského spojení. Tyto skutečnosti byly na chvíli zatemněny v mobilizační pátek, ale nepřestaly trvat, jak se hned potom zase ukázalo.

Nyní však říkají nespokojenci: Dejme tomu, že to tak tenkrát bylo; ale kdybychom se byli pustili do války, Francie nebyla by mohla dlouho zůstat stranou. Pochybuji, že právě takový úsudek byl potvrzen těmi okolnostmi, které od té doby vyšly o Francii najevo. Francie by vydržela nekonečně dlouho stranit se války, do níž se jí všemi nervy nechce. Řekněte tak upřímně, jak jest třeba při věcech tak velkých, zda byla nějaká reálná chance, že by tahle Francie, jak ji teď známe, se byla dala strhnout citem nebo nějakou politickou koncepcí k tomu, aby nám přispěla ku pomoci? Její city ochably, její politické koncepce se staly menší; její vůle nebojovat a trhat jen plody minulosti je čím dál tím zřejmější. Ne, s touto Francií by to nebyl realistický výpočet. A tam, kde jde o život národa, je zakázáno počítat jinak než realisticky.

Říká se také, že levice ve Francii a v Anglii by byla brzo porazila své kapitulantské vlády, ujala se vedení a přispěchala nám na pomoc. Iluze ne lepší než ta prvá. Spoléhat se jedině na levici v těch zemích bylo chybou po celou tu dobu, kdy jsme s nimi dělali spojeneckou politiku; mělo být jasno, že do takového zápolení vydají se ty národy buď celé nebo se nevydají vůbec; Anglie a Francie, rozdělené na levici a na pravici pro otázku války, nebyly by pravděpodobně války vůbec schopny, nemyslíme-li na válku občanskou; vždy bylo chybou, jestliže někdo u nás myslil, že, spojíme-li se s francouzskou nebo anglickou levicí, zlepšíme poměr těchto zemí k nám; vždyť v takové věci, jako jest válka, nezáleží na opozici, nýbrž na vládě, která jediná může stisknout knoflík válečného stroje.

Byli bychom se tedy pustili do války a čekali, až ve Francii a v Anglii levice porazí Daladiera a Chamberlaina... Tomu odporuje už ten fakt, že Daladier sám jest politik levice, že celá jeho strana, která jest rovněž levá, mu ochotně udělila rozhršení za Mnichov. Zapomněli jsme už, že také francouzská socialistická strana schválila Bonnetovu politiku, a že vůbec francouzská levice se sešla s pravicí tak, jako ještě nikdy, tentokrát ve vůli nebojovat? To jest tedy ta levice, na jejíž vítězství jsme měli čekat, rozpoutavše válku? I kdyby tato levice cítila jinak než cítí, má národ v smrtelném zápase a pokrytý smrtelným potem, jak my bychom nepochybně zakrátko byli bývali, čas čekat na výsledky parlamentních machinací ve Francii a v Anglii? Proti Daladierově a Bonnetově politice hlasovalo ve francouzském parlamentu pět poslanců z pěti set. Měli jsme vstoupit do války a čekat, až těchto pět se změní ve většinu, až z nich bude nejméně dvě stě padesát jeden?

F. Peroutka

Jak dlouho Francie slibovala pomoc

Tento časopis zastupuje názor, že otázka viny na národní pohromě z měsíce září má být bedlivě prozkoumána, ovšem tak, že se při tom užije co nejuplněji všech dokladů a že se objektivně posoudí odpovědnost všech zúčastněných osob. Často se nadhazuje otázka, jak bylo možno, že naše zahraniční politika nepředvíдалa selhání Francie v rozhodující chvíli. K této záhadě jsme sebrali trochu informací o tom, jak Francie oficiálně znovu a znovu potvrzovala své spojenecké závazky. Omezili jsme se při tom na rok 1938. Pokud jde o doby dřívější, připomínáme jen několik vět z výkladu bývalého ministra zahraničních věcí dr. Krofky dne 11. listopadu 1937 v zahraničních výborech sněmoven:

»Ačkoli jsme nikdy nemohli pochybovat o pevném oddělení Francie dostáti ve vážné chvíli všem jejím závazkům k Československu, přece každého z nás musí potěšiti prohlášení, učiněné nedávno (29. října) francouzským ministrem zahraničních věcí panem Delbousem v Lille. Řekl-li tan., že Francie v plnění závazků, jež na sebe vzala, chce dáti příklad nejúzkostlivější loyálností, že by za všech okolností, ať by se útok na některý z těch států stal jakoukoli formou, jakmile by útok byl zjištěn, dostála svým závazkům k státu napadenému, je význam toho i pro Československo zcela jasný.«

Předjeme nyní k roku 1938. Dne 27. února řekl tehdejší ministerský předseda Chautemps ve francouzské sněmovně:

»Třebaže Francie touží po sblížení s Německem, je nutno přiznat, že určité věci nejsou právě s to takové sblížení usnadniti. Francie se nemůže nezajímáti též o osud střední Evropy a stvrzuje svou věrnost spojeneckým závazkům vůči Československu. Francie neustoupí vyhrůžkám a nezřekne se přátelství, jež jsou jí ke cti.«

Také tehdejší ministr zahraničních věcí Paul Boncour mluvil v tomto smyslu.

Rozumí se, že takovýto ujištění se dostávalo Československu i cestou diplomatickou, zvláště po březnovém obsazení Rakouska Německem. Stalo se tak na příklad v polovici března, kdy ministr zahraničních věcí v nové Blumově vládě Paul Boncour potvrdil našemu pařížskému vyslanci platnost závazků. Zároveň pověřila francouzská vláda londýnského velvyslance, aby upozornil také vládu britskou, že by Francie v případě nezaviněného, ať přímého či nepřímého útoku na Československo poskytla tomuto státu okamžitou, účinnou a integrální pomoc, a to třeba i sama. Toto stanovisko bylo v Paříži tehdy oficiálně tlumočeno dokonce i správci velvyslanectví Spojených Států. Po změně vlády v první polovici dubna opakoval nám toto ujištění v náležitě formě také nový ministr zahraničních věcí Georges Bonnet.

Koncem dubna sešli se v Londýně Daladier a Bonnet s Chamberlainem a Halifaxem na konferenci, při níž se mluvilo také o Československu. Zvláštní zpravodaj Havasovy kanceláře tehdy oznámil, že Daladier vyložil britským státníkům stanovisko francouzské vlády k věcem středoevropským, při čemž uvedl, že Francie nemůže nedoručiti svých závazků k Československu a že s hlediska vojenského se tento stát může účinně bránit, bude-li moci počítat na pomoc z venku, nevyklučuje při tom Velkou Británii. Podobně mluvil při konferenci také ministr Bonnet. »Daily Herald« napsal dne 30. dubna o výsledcích konference toto:

»Francouzští ministři s velkým důrazem vyložili, že Francie, plnic smluvní závazky, přispěje Československu na pomoc, kdyby bylo Německem vojensky napadeno. Francie si přála dalších anglických závazků, ale s anglické strany se nevybočilo z postoje, jak byl formulován Chamberlainovým prohlášením v dolní sněmovně. Nieméné obě strany uznaly, že — budou-li se události vyvíjet takovým způsobem — to povede nevyhnutelně k evropské válce, a že Anglie by byla nucena přispěti plně na pomoc, avšak byly zachovány závazky k francouzské integritě.«

Téhož dne napsala »Deutsche Allgemeine Zeitung«:

»Ze všech zpráv je jisto, že Daladier ubezpečil Londýn slavnostně, že Francie přispěje Československu celou svou mocí, kdyby bylo napadeno, nehledíc na to, jaké bude

risiko a jaké budou následky takové pomoci. Britská vláda se sice zdráhala dát takové prohlášení, ale anglický list »Daily Telegraph« zdůrazňuje, že obě strany si byly plně vědomy, že útok na Československo by neodvratně vedl k obecné válce, a že by pak Velká Británie, která chce chránit Francii, musila za všech okolností hrát svou úlohu. Tento úsudek »Daily Telegraphu«, o jehož správnosti nelze pochybovat, ukazuje docela jasně, že přes všechny okrašlující plány a ujišťování byla včera a předevčírem vytvořena pro Evropu nová Belgie.«

Tato zpráva německého listu ukazuje, že obsah rozmluv na londýnské konferenci byl v Německu znám. Ostatně o nich podle tehdejších zpráv ministr Bonnet v květnu také přímo informoval německého velvyslance v Paříži hraběte Welczeka, jež upozornil, že Francie splní své závazky vůči Československu.

Na informovaných diplomatických místech se koncem prvního týdne květnového mluvilo o zakročení, které tehdy dala provést britská vláda na podnět Daladierů v Berlíně a při němž dala na srozumění, že bude-li se trvat na karlovských požadavcích (které vyhlásil Henlein koncem dubna), prohlásí britská vláda, že bude-li Československo napadeno, půjde mu Francie na pomoc, a že Velká Británie nemůže slíbit, že by neučinila totéž. Z úst přímo zúčastněné a odpovědné francouzské osobnosti dostalo se o téže věci v polovici května jednomu diplomatu vysvětlení, že britský mluvčí shrnul při onom zakročení stanovisko své vlády takto: Kdyby Československo bylo během rozhovorů a jednání (rozuměj o národnostní statut) nebo po jejich příznivém ukončení napadeno, splnila by Francie vůči němu své závazky a Anglie by se postavila po bok Francie. K tomu ona francouzská osobnost připojila, že Francie splní své závazky za všech okolností. (Ze souvislosti tehdejších zpráv světového tisku o této věci lze bezpečně soudit, že tato francouzská osobnost byl ministr Bonnet.)

Události, které souvisely s krizí z konce května, jsou v celku známy. I v německém tisku se dlouho připomínalo, že tehdejší obranná opatření československé vlády se stala na základě informací z anglického pramene. Britský velvyslanec Henderson zakročil tehdy velmi rozhodně u německé vlády, a to v pátek 20. května jednou a v sobotu 21. května dvakrát. Připomněl tehdy příslušný odstavec o Československu ze známé Chamberlainovy březnové řeči.

I to potvrzuje, že oceňovala-li se tehdy politická hodnota této Chamberlainovy řeči vysoko, dělo se to odůvodněně, neboť jí tuto hodnotu přikládala zřejmě i sama britská vláda.

Začátkem července vyměnili Daladier s Chamberlainem osobní dopisy, z jejichž obsahu leccos proniklo na veřejnost. Nás se přímo týkala Chamberlainovo ujištění Francii, že britská vláda nezaujme v československé věci stanovisko, které by se jakkoli nesrovnávalo s britsko-francouzským přátelstvím.

V neděli 12. července prohlásil Daladier na banketu provençalské společnosti v Paříži:

»Naše slavnostní závazky vůči Československu jsou pro nás neochvějně a svatě. Francouzská vláda je ovládána dvěma city: je to přání, abychom nemusili uskutečňovat tyto své závazky, a pevná vůle, nikdy nezradit slovo, které jsme dali, kdyby se stalo tak velké neštěstí, že tato naše naděje by byla zklamána.«

U příležitosti návštěvy britských královských manželů v Paříži v druhé polovici července se rovněž mluvilo o československé věci. Britští a francouzští státníci podle tehdejších zpráv si navzájem znovu potvrdili stanovisko, které zaujali za dubnové konference v Londýně, a jehož smysl byl, že Francie splní své závazky vůči Československu za každých okolností a že Velká Británie při tom nevylučuje svou pomoc Francii.

Takové bylo francouzské oficiální stanovisko až do krise z měsíce září. Teprve když 19. září odevzdávali v Praze vyslanci de Lacroix a Newton návrh svých vlád, aby Československo odstoupilo Německu kraje s více než padesátiprocentní většinou německou, bylo naší vládě naznačeno, že se jí nezaručuje pomoc, kdyby tento »návrh« odmítl. Naše vláda zprvu odpověděla na tento návrh způsobem, který znamenal odmítnutí. Podle svědectví pražského dopisovatele »Tempsu« Huberta Beuve-Méryho, jemuž

se dostalo informací od osobnosti přímo zúčastněné, prohlásili oba vyslanci, když přijímali odmítavou odpověď, že jejich vlády za těchto okolností musí ohlásit svůj nezájem na dalším osudu Československa. Když byl o tom zpraven politický kabinet naší vlády dne 20. září odpoledne, usnesl se vyžádat si od francouzského vyslance naprosto jasné prohlášení o francouzské pomoci. Tehdejší ministerský předseda Hořava si proto pozval vyslance de Lacroix. Vyslancem se téže noci dotázal své vlády. Odpověď zněla, že francouzská vláda by neposkytla Československu vojenskou pomoc, kdyby odmítlo vzdání se německých krajů a bylo vojensky napadeno. Na žádost naší vlády byla tato odpověď dána také písemně. Po nové noční intervenci obou vyslanců u presidenta republiky (dne 21. září ve 2 hodiny ráno) a celodenních poradách vlády a politických činitelů dostali vyslanci téhož dne o 17. hodině konečně naši kladnou odpověď.

S touto odpovědí jel Chamberlain do Godesbergu. Když tamní jednání ztroskotalo a zdálo se, že válka je neodvratná, bylo v Londýně dne 26. září uveřejněno toto úřední sdělení ministerstva zahraničních věcí:

»Učinili přes všechny snahy britského ministerského předsedy Německo útok na Československo, půjde Francie Československu na pomoc a Velká Británie a Rusko se docela jistě postaví na stranu Francie.«

×

K tomu všemu musíme připomenout, že francouzská záruka se týkala dřívějších hranic Československa. Francie tedy jednala proti jejímu duchu, jakmile nás 19. září nutila, abychom se starých hranic vzdali. Z. S.

Věcně o Čechách na Slovensku

Právě proto, že některé události na Slovensku vyvolaly v českých zemích hořkost, chceme se na podstatu věci dívat věcně. Není mezi námi rozumného člověka, který by toto rozladění nechtěl nahradit harmoničtějším poměrem. Měli jsme teď příležitost — bohužel, velmi smutnou — ověřit si znovu svůj poměr k Slovensku; stělbou do slovenského lidu v Šuranech pocítil český národ stejně jako kdysi dávno výstřel v Černové. Troufáme si tvrdit, že tak bude tomu i v budoucnosti. Klidnější ovzduší, jež se už hlásí, opraví ještě mnoho ukvapených slov, tlumíc také čerstvé pocity křivdy.

Zdá se, že veřejnost nemá o otázce Čechů na Slovensku dost spolehlivých informací. Domnívá-li se mnoho Slováků, že na Slovensku pracují a žijí statisíce Čechů, ujíždějí chléb domácímu obyvatelstvu, představují si mnozí Češi věci tak, jako by Slovensko byli musili teď opustit všichni Češi, kteří tam po roce 1918 přišli. Skutečnost je v obou případech jiná. Je už na čase spolehlivě zjistit, že na Slovensku žilo v roce 1930 celkem 121.000 osob české národnosti. Zdálnivě je to počet značný, ale jest nám uvážit, že v ý d ě l e č n ě pracovalo na Slovensku — a ovšem na celém dřívějším Slovensku — 49.000 Čechů. Odečteme-li z celkového počtu ještě 21.000 českých vojáků, z nichž byla výdělečně činná jenom malá část, shledáme, že na Slovensku žilo sice do nedávna stotisíce Čechů, ale existenčně byla k této zemi poutána pouze polovice. Největší počet Čechů pracoval samozřejmě ve veřejné správě a ve volných povoláních, dohromady 15.000. V průmyslu a živnostech bylo 14.000 Čechů, v dopravě 8000, v zemědělství, lesnictví a rybářství 3000, v obchodě a peněžnictví přes 5000. V ostatních povoláních — kromě vojska — také 5000. Dovedeme si představit, že tato čísla veřejnost překvapují, poněvadž skutečnost byla podle okolností zveličena nebo zlehčena. Ani Slováci nezatajují, proč tito Češi na Slovensko přišli. Poválečný rozvoj Slovenska nebyl prostě bez české účasti myslitelný. Listující v staré, zaprášené maďarské statistice, zahlédli jsme průvod příznačných číslic o předválečném životě Slováků. V roce 1910 umělo číst a psát jenom 53 proc. Slováků, a slovenské inteligence napočítal maďarský režim ve všech oborech pouze 2900. Některá stará čísla musí Slovákům připadat jako ošklivý sen: v dopravě pracovalo na celém území »horních Uher« jenom 94 Slováků, ve státní správě 192, ve vyučování 466, ve vědě 20 atd. A pomaďarštění pokračovalo. Převrat vyvedl Slováků na světlo a zachránil je před zánikem. Nebyl osvobozením jenom pro Čechy.

Jestliže 121.000 Čechů žilo na Slovensku v roce 1930, od té doby se jejich počet patrně poněkud zmenšil, neboť v posledních letech byli někteří úředníci přeloženi do historických zemí, uvolňující místa mladým Slovákům. Rozhodující je, že Čechy přivedla na Slovensko velmi prostá, ale také velmi neodbytná a výsostná — povinnost. Neslyšeli jsme nikdy, že všichni musí tam navždycky zůstat. Počítalo se s přirozeným vývojem, který Čechy postupně nahradí novou slovenskou inteligencí. Odhadnouti stupeň tohoto vývoje a vymeziti pracovní způsoby Čechů na Slovensku, v tom spočívalo právě státnické umění v poměru ke Slovensku. Z nedostatků tohoto umění vyplývá také valná část sporů s mladým slovenským nacionalismem. Nemělo by smyslu mluvití teď o vděčnosti a křivdě, o lásce a zklamání. Tyto ideální pojmy jest nám svěříti klidnějším časům; hodláme-li postaviti dům na dobových základech, nebudeme příliš mluvití o vůni stavebních hmot.

Něco jiného je třeba důrazně říci. Především to, že velká část Čechů zůstane na Slovensku podle přání slovenské vlády i nadále a mnozí patrně navždy. Není důvodem předpokládati, že by autonomní Slovensko chtělo Čechy šmahem vypudití. Podle dohody s vládou slovenskou odejde ze Slovenska 9000 českých úředníků a zaměstnanců z veřejných služeb. Je to sice velmi podstatná část z dosavadního počtu, ale nejméně 30.000 výdělečně činných Čechů na Slovensku zůstane. Někteří slovenští politikové našli už na adresu těchto Čechů i slova uznání.

Velká část Slováků se domnívala, že Čechů je na Slovensku mnohem více, a uslyší-li teď, že v příštích týdnech odejde »jenom« 9000 českých zaměstnanců z veřejných služeb, bude to snad považovati za příliš málo. Ve skutečnosti opouští však Slovensko větší počet Čechů, protože bylo i Slovensko větší a celistvější, než je dnes. Kdo by nepočítal s náhlým odchodem Čechů i Slováků ze zabraných krajů slovenské země? Myslel si někdo, že Maďarsko ponechá české nebo slovenské úředníky, četníky a učitele na dosavadních místech? Tím se tedy počet Čechů, opouštějících Slovensko, o něco zvětší, třebaš ne podstatně, neboť většina těchto uprchlíků ze zabraných krajů Slovenska je už zahrnuta do seznamu oněch 9000, které slovenská vláda dává českým zemím k dispozici. Není pravděpodobno, že by došlo k dalšímu odchodu Čechů ze Slovenska. Nenasvědčuje tomu ani dosavadní řešení, ani nejužší zájem obou národů. V celé této věci uplatňuje se ostatně, třebaš bezděčně, prvek reciprocity: žilo-li na Slovensku 121.000 Čechů, usadilo se do roku 1930 v českých zemích 44.000 Slováků. V posledních letech změnil se číselný poměr spíše ve prospěch Slováků. A skutečný poměr obou národů? Ten nezávisí, bohudík jenom na statistice. Ať už měli Slováci jakékoli námitky proti Čechům, nemohou nepřiznat, že rozvoj slovenského národního života podmiňovala a zajišťovala existence nového společného státu, v němž nebyl odnárodněn ani jediný Slovák a v němž se slovenský vzestup mohl vyvinout až k autonomní svébytnosti. Čechům jest zas viděti nezbytné následky tohoto rozvoje, který demokratické Československo umožňovalo. Mají-li poslední převratné události pro Čechy i Slováky varovný odraz, spočívá především v tomto prostém zjištění vzájemné závislosti v společném státě.

Kornel S y n e k

K čemu potřebujeme takových svědectví?

Octovali jsme před čtrnácti dny z článku, který prošel italským tiskem a který je připisován Mussolinimu, onu část, kde autor mluví o tom, kterak Francie do poslední chvíle slibovala Československu pomoc, a připojili jsme k tomu poznámku, že je to svědectví zajisté významné. »Popolo d'Italia« glosoval nikoliv vliďné naši poznámku, a »Polední list« dal nad citát z tohoto italského listu titul »Přítomnosť působí republice nepřijemnosti«.

Nuže, ani jsme nechtěli vykládat článek tak, jako by Mussolini byl řekl jediné slovo na obhajobu dr. Beneše (což se zdá být kamenem úrazu), ani nevydávali jsme úryvek z článku za článek celý; citovali jsme toliko tu partii, která se nás nejvíce dotýká, a myslím, že jsme k tomu měli rozumný důvod. Jest — nebo bude — u nás zahájeno vyšetřování o příčinách naší státní katastrofy a o vině na ní. Není pochyby, že k tomu musí být pečlivě zjištěny všechny okolnosti, mimo jiné také ta okolnost, zda, jakým způsobem a jak dlouho nám Francie slibovala pomoc. Tím spíše ta okolnost musí býti zjištěna, jestliže francouzský tisk nyní sám činí tu a tam pokusy váhu svých bývalých závazků k nám oslabit. V tom ohledu přijímáme onu partii

z článku Mussoliniho jako prosté tvrzení faktu i jinak známého, že Francie totiž do poslední chvíle neustala ve svém slibování. Neděláme z toho nic více, zejména se to nesnažíme vylíčit tak, jako by šéf italského státu chtěl odlehčit dr. Benešovi. Zajisté to není jeho úmyslem, a jako jsme nikdy nic nefalšovali, nebudeme falšovat ani teď. Ale vyšetřování viny bude se musít pohybovat ve dvou etapách: 1. zjistiť existenci a povahu francouzských závazků a slibů; 2. až toto bude zjištěno, zkoumat dále, zda naše bývalá zahraniční politika se provinila buď tím, že francouzským závazkům přikládala větší cenu, než jim příslušela, čili že se dala oklamat, nebo dokonce tím, jak nadhazuje »Popolo d'Italia«, že, ač o bezcečnosti francouzských ujištění byla sama přesvědčena, přece udržovala národ v iluzi, čili že vědomě sama klamala. V tom, jak nedávno to formulovala »Fronta«, byl by celý rozdíl mezi »chybou« a »vinou«, rozdíl to zajisté podstatný. V žádném případě nemůže se vyšetřování viny vyhnouti prozkoumání francouzského podílu na naší katastrofě, už proto ne, že nemáme žádných důvodů smývat s Francie její viny. Byli-li jsme zrazeni, přejeme si, aby to před celým světem bylo známo, nikoliv, aby vinnici ušli opovření historie. Má to dokonce význam i pro náš poměr k Německu, zjistiť-li se, jak dlouho a jak intenzivně nás Francie ponoukala k politice, která jednoho dne musila přivodit konflikt mezi Německem a Československem, nebo která aspoň podstatně přispívala k tomu, že se oba státy sobě odcizovaly: vyplývalo by z toho, že bez francouzského vlivu náš vztah k Německu bude se moci sám sebou utvářet klidněji a sousedštěji.

Od chvíle, kdy bylo ohlášeno vyšetřování, úmyslně se varujeme vyslovovat vlastní úsudky o vině nebo nevině dr. Beneše; nepochybujeme, že vše řádným způsobem přijde najevo. Svůj vlastní úsudek jsme projevovali, dokud dr. Beneš byl vydán jen náhlému soudu večerníků. Nyní čekáme na studium a výrok vyšetřovací komise, a jestliže se o co staráme, tedy jen o to, aby byla řádně sebrána všechna fakta a všechna svědectví o všech okolnostech, tedy také o té zajisté pro posouzení viny důležité okolnosti, jakým způsobem se francouzská velmoc Československu zavázala, a byl-li to takový způsob, aby jej mohla zahraniční politika menšího státu, potřebujícího opory, prostě ignorovat.

—fp—

Z dopisů nejnovějších emigrantů

I. Z Austrálie

Energický, asi čtyřicetiletý muž, který byl vedoucím ředitelem velké továrny, se rozhodl pokusit se o založení nové existence v Australii. Dopis, který poslal pisateli těchto řádků v minulých dnech, je tak poučný, že z něj neváháme citovat několik odstavců:

»Těžkosti jazykové,« píše, »v obchodním životě nelze podceňovat, i když podle evropských pojmů člověk mluvil zběžně anglicky. Akcent je zde velmi zlý, také proto, že je pomíšen se skotským. Tvrdí-li někdo, že se tu naučí tuto řeč za několik týdnů, pak je to buď genius na řeči, anebo myslí řeč, která stačí k tomu, aby v nějakém hokynářství prodával zeleninu.

Teplota se zde mění až čtyřikrát denně. Přes den je někdy tak horko jako ve vysokém létě u nás, pak náhle přijde studená brisa, kdy je potřebí teplý oblek. Někdy je vzduch nesnesitelně vlhký a při tom teplý, takže Evropanům vyvstává po těle olejovitý pot a nelze pracovat, špatně se dýchá a člověk je smrtelně unaven. Obrat přijde opět za několik hodin, načež je vše zapomenuto, ale přece jen toto střídání vede k poruchám v tělesných funkcích, jimiž všichni nově příchozí trpí.

Co o Sydney málokdo ví: není tu vůbec možnost zažít něco, co souvisí s uměním. Není divadla, není koncertů, není architektury. Kina hrají jen americké a anglické filmy, ani francouzské filmy sem nepříjdou. Hlavní zábavou je sport, především dostihy, kde se prosází miliony liber. Kaváren v našem smyslu zde není. Stinnou stránku tvoří zvířena všeho druhu. O trápení se spoustou much, v létě pak i komárů ani nemluvíme. Na prvního motýle zde jsme zírali trochu vyjeveně. Měl přes 15 cm rozpětí křídel. Ale není zde procházek v lesích a polích; noviny varují před hady a jinými zvířaty. Do lesa nikoho ani nenapadne jít, výstrahy, aby v parku nikdo nechodil přímo pod stromy, anebo si poblíže stromů nelehal na zem, jsou téměř denně uveřejňovány v novinách. Koupá se jen v koupalištích, kde

jsou ocelové sítě proti žralokům, aby koupaliště bylo »sharkproof«. Odvážlivci se koupají i v četných zátočinách, ale jen v tlupách a zcela na kraji.

Australie je však skutečně »workers' paradise«, ráj dělníků. Každý dobrý dělník má skvělé auto a domek, specialisti žijí velmi slušně. Pro odborně kvalifikované dělníky je zde ještě místo, těžké to mají duševní pracovníci i se znamenitou znalostí angličtiny, neovládají-li speciálně nějaký obor. Zástupci evropských firem musí počítat s tím, že se tu volně setkává konkurence celého světa, při čemž anglické se dává přednost a japonská není cenově k poražení, jak musím z nejlépejší zkušenosti říci. Bez dostatečného kapitálu je tu začátek nekonečné těžký; potkali jsme zde již mnoho Evropanů s dlouhými obličejí a to si přinesli sem pro začátek dost peněz. Otevřít si dílnu znamená počítat s vysokými mzdami a s přísnou kontrolou odborových organizací co do stavu dílny a zacházení s personálem.

Ještě bych chtěl říci, že my muži musíme dělat večer a přes weekend i nejhrušší domácí práce, protože mít slušné děvče je dosažitelné jen pro horních deset tisíc. Zámožní lidé si mohou nejdříve na několik hodin najmout pomocníci. (K tomu připojuje paní autora dopisu tuto poznámku: Mému kdysi feditelsky obávanému a obsluhovanému manželů připadalo nejprve mytí a utírání nádobí trochu podivné, ale už se z něho stává dosti obstojná služebná. Tak i s čistěním bot; po prvním drhnutí, vymetání a velkém úklidu měl na rukou puchýře, jaké doma mival jen po tenisovém matchi. Ale bereme to nikoli z tragické, nýbrž z humorné stránky.) Udržet se v obchodě znamená zde pracovat horečně a večer ještě nutno dělat domácí práce. Býváme tak unaveni, že ležíme na couchích a ani nemluvíme. Cís.

politika

Henry de Montherlant:

Proč Francie tak jednala v září 1938

Nedlouho po mnichovské konferenci, kde bylo okrájeno Československo, proslovil francouzský spisovatel Montherlant v Paříži přednášku, které pro knižní vydání dal titul: »Francie a morálka midinetky«.

Všichni jsme, myslím, zajedno v tom, že vůdcové národů, kteří v září 1938 nejdříve horem pádem ustoupili, pak se sice zastavili, ale znovu ustoupili a byli by v poslední chvíli ustoupili jistě ještě mnohem dále, kdyby se to bylo po nich žádalo, protože chtěli se z toho dostat stůj co stůj a protože bylo prý třeba jednat rychle, všichni jsme, opakují, zajedno v tom, že tito vůdci mají právo na polehčující okolnosti: necítili totiž za sebou své národy na výši osudu, neboť tyto národy nebyly ani hmotně ani morálně připraveny. Každý má na jazyku bezprostřední příčiny, pro něž Francie nebyla připravena morálně. My však chceme hledat daleko za nimi, vně všech nahodilostí, v samé tkáni francouzského člověka, jaký je v naší době, vysvětlení pro postoj francouzské vlády a lidu v září 1938.

×

Při návratu ze Španělska, Italie a severní Afriky — mluvím tu jen o krajích, které dobře znám — jsme zaraženi jalovostí francouzských obličejů, s nimiž se znovu setkáváme. Na těchto obličejích mužů, mladíků a chlapců je vše, co chcete: inteligence, živost, osobitost, roztomilost; leč jeden výraz jim vždy chybí: výraz energie. Tento nedostatek zlého výrazu v obličejích není jen půvabná přetvářka: v Evropě, zmítající se křesí, ohrožení, štvaní jedni proti druhým, zůstáváme přece jen »sladkou Francií.«

V září 1938 četl jsem v novinách dvě věty — jen lituji, že jsem si nepoznamenal jejich autory. Jednu větu řekl

Němec: »Dnešní Francouzi nemají už zuby.« Druhou větu řekl Angličan: »Dnešní Francouzi nejsou lidé, s nimiž by se dalo jít na lov tygrů.« Jen některým Francouzům se zdá, že tyto dvě věty jsou vypáleny na jejich kůži žhavým železem.

Z ne-obrany individuální vzniká ne-obrana kolektivní: kolektivní neodolnost je vytvořena ze svazku, z »fascia« neodolností individuálních; nepoužívám slova »fascio« náhodou: je to totiž hrozná síla, taková hromada zbabělé ústupnosti. Svět se už dlouhá léta dívá a velice se zasmušuje při pohledu na to, jak Francie stále couvá. A jak couvá s úsměvem — nebo skoro. Před úsměvem mnichovským — což pan Chamberlain veřejně neblahopřál panu Daladierovi za »dobrou náladu, kterou projevil při mnichovských poradách? Před mnichovským úsměvem viděli jsme úsměv z března 1936 (obsazení Porýní); ještě dnes vidím před sebou velké tituly novin: »Francie jednotná, odhodlaná, pevná... atd... v klidu a sebedůvěře...«; V březnu 1938 Francie se podle mého soudu vyjádřila ústy školní mládeže, kterou jsem viděl vesele pochodovat po velkých boulevardech 24. března — to jest dvanáct dní po vstupu Hitlerově do Rakouska. Tato školní mládež před očima cizinců, jichž je na velkých boulevardech, jak víte, tolik, zpívala:

Et l'on s'en fout
Pourvu qu'on tire son coup
(volně: Nám je všechno fuk,
jen když máme svoje holky)

To nebyli »komunističtí všiváci«; to byli, dámy a pánové, vaši synové, děti buržoasie. Veselé zakokrhání galského kohouta 24. března, vítězné kokrhání 30. září... Francie zakokrhá samočinně vždycky, když ji někdo někam kopne. Protože zdejší ovzduší je ovzduší, v němž každý umí jen splasknout jako píchnutá guma, národ přijímá cokoli, ať to přichází od vlády nebo ze zahraničí. Brečí se nad »bezpečností«, žebrá se o ni u našich spojenců, ba i u bývalých našich nepřátel, ale nikdo neřádá po svých vládách, aby národní obrana byla v pořádku, ani aby chránila před otravnými plyny vás, vaše ženy, vaše děti, ani aby zarazila všecken sociální nepořádek nebo, aby zabránila zátopě cizinců. V roce 1933 jsem napsal: »Sebevražedná tendence francouzského lidu je rozhodně podivný zjev.« Tehdy jsem však ještě neznal větu z »Mein Kampf«: »Jestliže některý národ nemá již obranné reakce, je zralý k tomu, aby se stal národem otroků.«

Před dvaceti lety, kdy byla podpisována mírová smlouva, když vše se rozplývalo v nadšení z vítězství, zakončil jsem proslov k bývalým žákům školy Svätého kříže výkladem, že padlí ze světové války, kdyby mohli ještě žádat o něco ty, kdož je přežili, poprosili by je, aby »především získali co nejvíce sil a záliby v síle«; to proto, abychom nemusili jednoho dne zažít nové krveprolití. Dva roky na to nakreslil jsem již přesnými čarami obraz morálky midinetky a poplival jsem jej. Od té doby jsem se k němu stále vracel, zejména ve třech románech serie »Dívky«, které jsou dlouhou ofensivou proti stupnici hodnot, v jejímž jmeně se vyklešuje Francie. Kdybych byl snad někdy doufal, že takováto vytrvalost může mít účinek, musel bych být teď důkladně zklamán. Ale z uměleckých děl, která neprokázala žádnou službu, přece jen něco zůstává. Úroda roste, raduje se ze svého růstu, raduje se ze slunce a z hmyzu, který na ni usedá. Nerozesmutní se proto, že ji nikdo nesklízí!

×

Ostatně nevěříme, že by se morálka midinetky, a tím méně morálka starých panen, mohla ještě dlouho stavět, aniž by byla smetena jako červy prožraná houba, proti lví morálce, která vládne ve většina evropských národů. Nemyslím, že se povídání hráčů maryáse, členů

Akademie, křesťanů a midinetek bude moci ještě dlouho vzpírat řeči mužů. Nevěřím, že je možná dohoda (rovného s rovným) mezi národy, které přijímají riziko války, a národy, které toto riziko odmítají.

Nevím, zda Anglie změní ducha Nevilla Chamberlaina v ducha Hudsona Lowe. Pokud jde o Francii, jsem přesvědčen, že se tato země tak, jak na tom nyní je, změní jen pod železnou pěstí, která ji vzkřísí násilím, která jí násilím vrátí instinkt obrany a smysl pro urážku, která jí vrátí — násilím — smysl pro to, čím je si muž a národ povinen. Dívající se na slintání o »francouzské obrodě«, které teď teče po pěti sloupcích našich deníků tak, jako teče voda po stěnách veřejného záchodku, krčíme jen rameny. Ani politické ani sociální útvary, ani skupiny lidí dobré vůle ani bývalí bojovníci nepředělají Francii: budou moci jen pomáhat. Francie se nezachrání sama, nýbrž jedině jí může obrodit ten z jejích synů, který bude mít všechnu odvahu, kterou nevidíme v jejích synech dnes: odvahu říci ne, odvahu odmítnout spolupracovat s podlci, odvahu řídit, odvahu být nepopulární, případně i odvahu být »směšný« (vše, co je velké, pokládají Francouzi z roku 1938 za směšné). Odvahu vnutit morálku, která by byla pravým opakem morálky midinetky. Francouzský národ bude zachráněn jedině morálkou, která mu jde proti srsti, protože umírá tou, která se mu líbí.

Kdyby se takový muž neměl zde objevit (a je lhostejné zda to bude Vůdce nebo šedá eminence), pak pravím docela prostě a otevřeně: pochyboval bych o budoucnosti Francie.

Pak bychom viděli, jak Francie ještě hlouběji upadá, a nebylo by vyloučeno, že by pak někteří z mých krajanů nenašli v sobě vůči své vlasti tolik úcty, jíž je třeba, aby ji mohli milovat a být solidární: když by zaplatili svůj příspěvek — chci říci: daně — věřili by, že jsou vyrovnáni, a snažili by se pak udržeti se v takové úrovni, kde myšlenka vlasti hraje jen druhotnou úlohu. Je to tvrdý, ale spravedlivý zákon, který činí národy odpovědné za činy jeho vůdců: národy mají totiž prostředky, jak nenechat svým vůdcům autoritu, a právě tak vůdci mají povinnost vládnout, je-li třeba, proti zálibám svých národů. Národy mají takové vlády, jaké si zaslouhují.

Často se nám říká: »Národy jsou děti. Kdyby Francouzi měli jiné pány, to byste viděli, jak by se rychle změnili...« Nemohu říci, že by na mě tato argumentace nepůsobila. Ale konec konců s těmito muži a ženami se nakládá jako s dospělými a ne jako s dětmi: muži hlasují, muži a ženy poslávají svědectví před soudem, mají právo nad svým potomstvem, atd... Jestliže jsou rozhodní ve svých požadavcích, jen když jde o jejich malé špinavé zájmy, a nikdy jde-li o jinou věc, jestliže všechno bez odmluvy přijímají, jestliže nesoptí nad vulgaritou, nízkostí, hloupostí a lží, kterou jsou krmeni, pak tedy i oni jsou vinní! Vlády, parlament, národ — odmítám rozlišovat. Parlament, to je Francie. Ta tam poslala ty, jež si vyvolila, vybrala. O tom, o čem se mluví v ministerské radě, mluví se také v kavárně. Všichni jsou spoluvinní.

Je slabost a slabost. Jsou slabí, kteří za to nemohou, že nemají sílu — proto vždy vše odpouštíme dětem. Když je Belgie zaplavena nepřátelským vojskem, když Česko-Slovensko je rozkouskováno, klobouk dolů! Ale národ, který má zlato, půdu vzednutou bohatstvím, velkou historii, obrovskou zásadu bohatství hmotného a mravního, koloniální říši, národ, který příležitostně vytrubuje, že je »národem stodesíti milionů obyvatel«, který utratil za dvacet let tři sta miliard za kanony, který se může opírat o dva nejmocnější národy světa, takový národ, jestliže je slabý, může z a to, že nemá sílu. Národ lidí bystrých a rozumných, který reaguje hloupě, národ bohatých, který reaguje chudě,

národ lidí vtipných, který je vždy obelstěn, národ bohatý hodnotami a kde neschopní jsou u kormidla, odrazuje své nejlepší přátele a proměňuje je v kruté soudce.

Myslím na obecenstvo z boxerských zápasů, zejména zápasů amatérských, které odvrací svůj pohled — když se bylo před tím naň podívalo s krutostí v oku — od boxera-siláka, mohutného chlapa, který se dal porazit bez obrany svým protivníkem. Toto obecenstvo je přísné, ale spravedlivé, protože jeho pohrdání odsuzuje v tomto žalostném boxerovi nedostatek charakteru a nikoli nedostatek síly.

Když Athéňané dali stráž tyranu Peisistratovi, mudréc Solon (»jehož rady nikdo neposlouchal«), řekl pak svým drahým spoluobčanům (citujeme z Plutarcha): »Jestliže vaše lenivost a zanedbnost vám způsobila smutná utrpení, neobviňujte z toho bohy! Vy sami, dávající těmto lidem sílu, jste je učinili velkými. A právě proto teď trpíte v nedůstojném otroctví!« To řekl, vrátil se ke svému domu, vzal své zbraně (neboť byl to mudréc ozbrojený, dobrý typ mudrce) a zanechal je v ulici, před svým domem. A když se vrátil do svého domu jako Achilles do svého stanu, od té chvíle se spokojoval jen psaním veršů.

×

Předpokládám, že mnoho Francouzů se na mě dívá teď vztekle. Mnoho z mých slov se jich dotklo. Snad mě i chtějí pojmenovat špatným Francouzem. Co mně však vyčítají? Že jsem řekl nahlas to, co si mnoho z nich myslí docela tichounce? Ba ne, ani to ne, protože jsem jim neřekl nic, co by nebyli mohli dosyta číst ve francouzských novinách, revuích a knihách od posledních sedmi až osmi let — a kdyby mně chtěli něco vyčítat, bylo by to spíše to, že jsem šel vyšlapanou cestou. To, co mně však vyčítají, není to, co jsem řekl, nýbrž já k jsem to řekl; vyčítají mně slova. Ale já nechci, aby mě někdo šetřil; proč bych šetřil jiné? Trpte, Francouzi, že někdo vám říká bez obalu to, co vám říkají jiní v hezkých formách; já však nehledám potlesk. Vyčítají mně, že jsem příliš příkrý k svým krajanům. Nejsme však shovívaví k tomu, co milujeme — a my umíráme pro samou shovívavost; nikoli pro shovívavost obecnou, protože příležitostně dovedeme v přísnosti velice přestřelovat: ale pro shovívavost na nepravém místě.

Vyčítají mně, že poskytují našim nepřátelům v zahraničí nové zbraně. Myslíte, že čekali teprve na má slova? Stačí, aby otevřeli oči a vidí, co já vidím. Pusťte se do vinníků a nikoli do těch, kteří vinníky udávají.

A nejvíce mně snad vyčítají, že dost nedoufám. Ale doufání je žena, jako Homér řekl, že modlitby jsou ženy; naděje je jeden z hlavních hříchů morálky midinetky. Nejde o to mít naději. Jde o to vidět své vady, stydět se za ně a pak se z nich vyléčit. Neútočte na ty, kdož Francouzům chtějí tento stud dát. Francouzi potřebují se zastydět.

Nakonec bych chtěl připsat ještě jednu poznámku. Historie a zejména, zdá se mně, historie starověká, se hemží muži, kteří pověděli pravdu svým krajanům. Byli proklínáni a stalo se jim též, že ztratili své čestné úřady a byli vyhnáni. Po nějaké době však ti, kdož je vyobcovali, volali je zpět: ukázalo se, že oni muži jednali tak jen z lásky ke svému městu. To, co jsem tu svým krajanům pověděl, mohlo by se přenést do dávnověku a mohlo by se to stát jednou z řeckých nebo latinských řečí, které překládají naši synové; byl by to mohl říci pět set let před Kristem nějaký ten Callias nebo Titus. Pak by to moji krajané pokládali za dobré; nepohoršili by se nad takovým Titem nebo Calliem; zdálo by se jim, že se ve svých slovech ztotožnili s osudem své země; myslili by, že je správné, že taková slova byla vyřčena v určité hodině historie oné vlasti. Přeložil — vo (Paříž)

(Copyright by »Přítomnost« and Henry de Montherlant, Paris)

Norman Angel:

Anglie se vzdává?

Překlad první kapitoly z knihy Angelovy, který jsme uveřejnili před několika týdny, vzbudil u čtenářstva velkou pozornost. Předkládáme tentokrát obsah jiné kapitoly.

Roku 1914 nás přivedlo do války naše rozhodnutí nepřipustit převahu Německa. Bojovali jsme za svého starého přítele, rovnováhu sil. Třebaže jsme tehdy bojovali proti německé převaze v Evropě, jsou dnes mnohé velmi vlivné živly v naší zemi ochotny tuto převahu přijmout a připouštějí, že celá válečná politika byla omyl.

Anglie roku 1914 a dnes

Převaha z roku 1914, které jsme se báli, byla pouhá rakousko-německá převaha. Ale převaha dnešní je něco mnohem většího: je to převaha rakousko-německo-japonsko-italské kombinace, která, pokud bude moci jednatí sjednoceně, bude nám diktovat na Dálném východě, ve Středozezemním moři, v Suezském průplavě, na cestě k protožcům a do Indie — a v lamanšském kanále. Menší nebezpečí nás donutilo k nesmírným obětem. Zřejmě větší nebezpečí však jsme hotovi přijmouti, aniž se pokoušíme podívat se mu do očí nebo bojovat proti němu. Tvrdíme nyní, že věc, kterou jsme považovali za smrtelné nebezpečí roku 1914, je dnes něco, vedle čeho můžeme dobře žít.

Nebyla to místní věc, jež nás přivedla do války. Já vím, že na počátku války se to odbývalo slovem Belgie. Ale kdyby nám bylo šlo jen o Belgii, pročpak jsme neřekli Němcům: »Výhněte se Belgii a my nepůjdeme do války?« To by bylo Belgii pravděpodobně zachránilo od války. Ale my jsme to říci nechťeli, protože, jak jsme tehdy cítili, docela jiné důvody by nás přece jen byly přivedly do války proti Německu. Rozhodující část našeho veřejného mínění byla vedena podobnými důvody jako později Spojené Státy: že německé vítězství by nás vydalo na milost a nemilost Německa a učinilo naši »národní obranu« zbytečnou. Vítězství Německa, cítili jsme, by bylo vydalo naše životní zájmy a práva pod jeho kontrolu a bylo by mu umožnilo nakládati s nimi po libosti.

Ale nejen to. Německo, které by bylo zničilo Francii, přemohlo Rusko, otevřelo cesty na východ slovanskými oblastmi, zřídilo nadvládu nad Evropou, bylo by mohlo, kdykoli by chtělo, okupovat kontinentální přístavy úzkých moří. Takové Německo by bylo bývalo pánem naší politiky. V každém dalším sporu s takovou mocností bychom byli nemluvili jako rovný s rovným. Ani bychom byli nemusili zbrojit, protože každý pokus užítí zbraní proti takové moci by byl napřed rozhodnut. Taková bezbrannost by byla ochromila naši světovou říši. I vzdálená Amerika byla v době německé útočnosti zmítána přízrakem rostoucí německé moci. Jedním z nejúčinnějších způsobů válečné propagandy ve Spojených Státech byla mapa Evropy, ukazující pangermánskou nadvládu.

Po našem vstupu do války »Times«, jako i jiné vážné listy, ustavičně vykládaly, jak odpor proti ovládnutí Evropy jednou mocností byl po dvě století naší obecně známou politikou. Dělalí jsme jí už v napoleonské době. A za světové války by bylo bývalo podle tehdejšího názoru záradnou kapitulací, připustit, aby se jinde vytvořila mocnost nebo kombinace mocností tak velká, aby učinila odpor nemožným. To všechno bylo před válkou a za války obecně přijímáno jako politická samozřejmost.

Ale dnes tato teorie, která se tenkrát přijímala jako samozřejmá, se skoro právě tak obecně odmítá, jako se tehdy schvalovala — a odmítá právě těmi lidmi, kteří kdysi byli jejími nejpřednějšími obháje. Je to zvláštní, že dnes titíž politikové, novináři, vynikající spisovatelé,

kterí kdysi dělali všechno možné, aby vyložili naši účast na válce jako nevyhnutelnou, prohlašují celou tuto politiku za pochybenou. Ti, kdo kdysi líčili tak černě nebezpečí německé moci, dnes nám říkají, že nesmírně silná německá Mitteleuropa, ovládající pevninu, nebo kombinace kontinentálních mocností není nebezpečím pro naši obranu a že jí máme vítat a podporovat; jinými slovy, že válka byla tragický omyl a že už k ní nikdy nemá dojít.

Vezmeme na příklad Garvinovy články v »Observeru«, které dostatečně svědčí o velké změně. Vzpomeneme si jen na to, jaké bylo včera ještě naše stanovisko k Mitteleuropě, pangermanismu a jejich nebezpečí, vzpomeneme, že naše akce směřovala k podpoře práva malých států, nepodlehnutí německé nadvládě, že tato věc byla hájena s nadšením a idealismem, jemuž statisíce lidí obětovaly svůj život. A postavme si vedle toho Garvinovo dnešní doporučení, aby Polsko, Rakousko, Československo, Rumunsko, Jugoslavie, Maďarsko a Bulharsko byly podřízeny německé vládě nebo začleněny do německé konfederace. Garvin to doporučuje na základě názoru, že německá rasa má mít podobné pole činnosti jako sovětská říše. Jinými slovy: to, co dnes Garvin doporučuje, je asi totéž, po čem Německo toužilo před válkou a čeho by bylo asi dosáhlo, kdybychom my a spojenci nebyli táhli do války proti němu. Ale nemysleme si, že Garvinovy články jsou hlas volajícího na poušti. Taková stěbla ukazují směr větru. Děkan Inge, který se dívá na protikřesťanské tažení hitlerismu s překvapující shovívavostí, píše v jednom ze svých projevů tak, že za války by byla taková slova stála děkana jeho úřad. Pořídil jsem si za poslední léta sbírku citátů z našeho tisku, v nichž se projevuje nechuť a nepřátelství k Francii (tyto hlasy v poslední době umlkly), vášnivá předpojatost proti Rusku a záliba a obdiv k totalitním diktátorům, jakož i odhodlání, za nic se nestavět proti jejich cílům. Je to zvláštní, ale je to tak. Kdyby v Habeši byli bojovali angličtí generálové, nemohlo být nadšení větší, než bylo to, které projevoval Garvin. Japonská akce proti Číně byla roku 1931 srdečně oslavována skoro celým konservativním tiskem. Franco má vřelé spojence a obhajoby jeho věci se ujala vysoká britská společnost, jejíž vynikající člen vstoupil do vlády.

Několik let před rokem 1914 byl nadcházející útok Německa běžným tématem denních rozhovorů a diskusí. Psaly se divadelní hry, které se odehrávaly v době, kdy Německo náhle vylodí vojsko na našem pobřeží. Lidový tisk ustavičně otiskoval zprávy o odhalených tajných plánech vpádu. »Daily Mail« uveřejnil seriál o nadcházející německé invasi, popisující bitvy na britské půdě. Vyprávělo se nám, jak němečtí námořníci si připíjejí na den, kdy bude Anglie pokořena. Političtí spisovatelé nás seznamovali s německou svato. trojicí — Treitschkem, Nietzsche a Bernhardim. Den po dni, týden po týdnu, měsíc po měsíci se prohlubovala nedůvěra země vůči německým plánům.

Skrývalo se za tím vším přesvědčení, že Německo skutečně jest nebezpečné. Když se ostatní národy připojovaly k naší nedůvěře, radovali jsme se. Později jsme vynakládali velké úsilí, vyložiti statním, zvláště Americe, nebezpečnou povahu německé politiky. Kdyby bylo v letech před světovou válkou velké shromáždění národů prohlásilo německou politiku za nebezpečnou a provokativní, byli bychom si toho nesmírně vážili jako faktu, na nějž by si byl mohl stěžovat jen blázen anebo někdo, kdo si přál úspěch nepříteli své vlasti. Ale když se totéž stalo po válce v případě japonském, tentýž tisk, který byl kdysi tak válečnický protiněmecký, shledával toto divadlo nechutným a pobuřujícím a obhajoval Japonsko. Japonsko prý se nemá urážet. A i když už Japonsko porušilo závazky, které nám dalo, když

bombardovalo klidná města, bilo a ničilo bez vyhlášení války — kdyby to bylo před válkou dělalo Německo, byli bychom na to okamžitě odpověděli bojem — tytéž listy, které kdysi nejmocně nadělaly hluku pro každý projev německého nepřátelství, zahlazovaly a omlouvaly; a dokonce i pochvalovaly. Dnešní populární tisk, pojednává o japonském nebezpečí, úplně převrací každý argument, kterého kdysi užíval o nebezpečí německém. Proč?

Jestliže mocenský růst spořádaného předválečného Německa, země s kulturou, tradicemi, lidem tak úzce příbuzným nám samým, byl pro nás nebezpečím, proti němuž jsme museli bojovat do posledního dechu, co dnes říci o nebezpečí, jímž je růst asijské moci s velikými možnostmi, ohrožující Indii, Australii a naše východní zájmy vůbec? Bylo-li předválečné Německo, podporované Rakouskem a Tureckem, tak vážným ohrožením naší říše a obchodu, co říci nacistickému Německu, které by se v případě rusko-japonské války nutně spojilo s fašistickým Japonskem? Až do roku 1913 bylo Německo stát, s kterým jsme nikdy v celé své historii neměli vážného sporu. Až do roku 1914 Německo úzkostlivě zachovávalo všechny závazky vůči nám, stavělo se proti slovanské expansi na pevnině, ale nikoli proti britské expansi v zámoří, této hlavní složce naší zahraniční politiky. A přece v pouhém roce nebo ve dvou se Německo pro svou hrozící nadvládu nad pevninou stalo v mysli průměrného Angličana a zvláště v mysli majetníků lidových novin největším možným nebezpečím světa.

Anglie kapituluje před Japonskem

Srovnajme chování Německa v posledním desetiletí před válkou — bez jediného porušení mezinárodní smlouvy, bez jediného porušení míru — s chováním Japonska v posledních pěti letech: s příchodem stran k moci, které neváhaly vraždit, aby vyhladily své odpůrce; s náhlým a nemilosrdným bombardováním klidných měst, která jsou zčásti městy britskými; s cynickým nedbáním slavnostně podepsaných smluv; s nárokem na dobytí Číny a výhradní kontrolu této země, která může vyústit v organisování čtyř set milionů Asiatů v nový nástroj japonských cílů, sotva asi umírněnějších než jsou cíle nynější.

Problém německý nebyl vyřízen roku 1918. Problém německé převahy, před nímž jsme stáli roku 1914, stal se nyní problémem převahy německo-italsko-japonské, a to problémem daleko naléhavějším. Vzrůst německé moci 1914 neohrožoval přímo naše državy na Dálném východě, japonsko-německá kombinace ohrožuje. Německý triumf nad Slovany, německé kultury nad slovanskou, nehroutil nám 1914 vítězstvím kultury docela odlišné od kultury naší. Ale evropská nadvláda hitlerovského, nacistického Německa, podpíraného fašisticko-militaristicko-autokratickým Japonskem na východě, je daleko vážnější nebezpečím.

Je tedy samozřejmé, řekl by asi nějaký pozorovatel z Martu, že říše jako britská, bude daleko více znepokojena růstem japonsko-německé moci než byla znepokojena růstem moci rakousko-německé v letech před válkou. A v tom by se ten Marťan naprosto mýlil. Tytéž skupiny, které viděly 1914 v rakousko-německé moci hrozbu pro britskou říši, politickou svobodu, demokracii a pro západní civilizaci, dívají se docela netečně na vzrůst japonsko-německé moci za dvacet let potom a ostře odmítají jakýkoli návrh na politickou kombinaci, která by ji mohla udržet v mezích.

Někdo možná řekne, že vysvětlení je prosté: Máme strach. Nemáme zkrátka dost síly, abychom mohli jednat rozhodně. Ale Německo před rokem 1914 bylo jistě mocný a obávaný nepřítel. A přece nás to nepřimělo k tomu druhu pokory a ústupnosti, jakou jevíme vůči Japonsku. Že nemáme dost síly? Je jasné,

že Amerika, Rusko a Čína jsou vesměs možní spojenci, a jestliže kombinace Spojených Států, Ruska, Číny a Británie není dost velkou silou, aby odolala útoku na svá práva a zájmy, co vlastně je dost velkou silou?

A nechceme-li udělat toto, máme vůbec neodporovat Japonsku a jeho ambicím v Číně a jinde ve světě? Má se naše politika rovnat prohlášení, že ať se Japonsku uzdá podniknouti cokoli, my se proti tomu nepostavíme? Japonsko si skutečně, jak se zdá, vyložilo naši politiku v tomto smyslu, neboť jeho požadavky jsou čím dál tím tvrdší.

Situaci můžeme pochopit jen tenkrát, když si rozvineme celkový obraz od roku 1931. Tohoto roku se Japonsko octlo, podobně jako my, tváří v tvář velké hospodářské krizi, která pocházela z většinou z hospodářského nacionalismu a která mu nesmírně ztěžovala získávání platidel, nezbytných na nákup surovin pro průmysl a potraviny pro lid. Východisko, které se aspoň na čas nabízelo, bylo lákavé. Japonsko si řeklo, že by mohlo v Číně udělat v mnohem větším a účinnějším měřítku to, co udělala Británie v Indii, totiž nalézt tam suroviny, trh a zásobárnu vojenských sil. V Číně bylo čtyři sta milionů lidí, kteří zabředli do zmatků a nepořádků, ale nicméně je to lid zdatnější a odolnější než mnohé národy indické a nerozpolcený náboženskými rozpory, jako třeba mohamedáni a hinduisté; lid pilný, který bude také skvělým vojenským materiálem, jakmile bude jednou vycvičen.

Ale co ostatní národy, které měly v Číně velké zájmy? S počátku se síly, které tu byly proti Japonsku, zdály daleko mocnější. Japonsko vyzývalo nejen čtyři sta milionů Číňanů, ale také zájmy ruské, za nimiž stálo stopadesát milionů lidí, zájmy Spojených Států, které samy byly dost silné, aby Japonsko rozdrtily, zájmy Velké Británie s velikou říší, zahrnující Australii, Indii, Kanadu, což všechno představovalo hospodářsky a finančně takovou moc, jakou by jinak bylo dalo dohromady nějakých padesát členů Společnosti národů. Mohl se nějaký národ postavit proti takové kombinaci? Ale Japonsko dobře vědělo, že zásadu »divide et impera« lze uplatnit nejen proti Číně, ale také proti západu.

Neboť evropská společnost je ještě více rozdělena než Čína sama, a jedné její části bylo možno využít k potírání druhé. A rozpory byly nejen mezi jednotlivými národy, nýbrž i uvnitř národů. Každý národ byl hluboce rozpolcen v názoru na prostředky, jakých užítí proti Japonsku. Japonsko vědělo, že velké skupiny v Británii si nepřejí úspěchu Společnosti národů, že odmítnou vzít na sebe riziko k vůli ní. Tyto japonské naděje se splnily víc, než Japonsko samo čekalo. Podnět Spojených Států Velké Británii, aby tyto dvě země se postavily v čelo odporu proti Japoncům, byl v Anglii stručně odmítnut, a Japonsko tu našlo mnoho halasných obhájců, z nichž někteří raději navrhovali japonsko-britskou alianci než dorozumění s Amerikou.

Byla tu obava, že porážka Japonska by mohla znamenat ruský vliv v Číně, upevnění »rudé« Číny a vzrůst komunismu po celém světě. Na všechny tyto rozpory Japonsko úspěšně spoléhalo. Británie a Amerika nezačaly tvořit tu obrannou soustavu — organisováním peněžního trhu, odmítáním půjček, bojkotem, zákazem vývozu válečných surovin. Kdyby se byly Spojené Státy a britská říše tehdy do toho daly a spojily to s vytrvalou pomocí Číně, byly by vytvořily situaci, za níž další pokusy o výboj by byly nemožné. To se však nestalo, a japonský útok proti nekonečně větším silám byl tak úspěšný, že povzbudil italského diktátora — podle jeho vlastního doznání — k tomu, aby užil téže metody »rozděl a panuj« v Habeši. Nespokojení náčelníci kmenů byli podplaceni, Francie byla odvrácena od britského vedení a iniciativy. Habeš se stala Itálii tím, čím bude Mandžusko Japonsku: ne zdrojem

surovin nebo oblastí pro přebytky obyvatelstva, nýbrž zdrojem další vojenské moci, opěrným bodem a užitečnou základnou; zásobárnou černé armády o milionu mužů, tak jako jiné části Afriky dávají velikou sílu Francii a jako Indie dala Anglii za světové války armádu jednoho a čtvrt milionu mužů. A jako Japonsko našlo obhájce ve vlivných skupinách britské společnosti, našel jich Mussolini ještě víc.

Kapitulace ve Španělsku

Ale podívejme se, co následovalo. Když se Mussolini zařídil v Habeši, podotkl jeden britský voják trochu naivně: »Teď ho máme, kde jsme ho chtěli mít. Bude-li zlobit, uzátkujeme v této láhvi tolik jeho sil, kolik jich tam pošle.« Ale cožpak není možné, že tatáž myšlenka napadla také Mussoliniho? Mussolini získal koloniální říši, daleko větší než prvotně sám doufal (neboť je známo, že s počátku nechtěl dobývat Habeše celě). Měl úspěch mimo všechno očekávání. Odvaha se s jeho stanoviska znamenitě vyplatila. Je tedy myslitelné, že by měl náladu nechat tento dar osudu na milost a nemilost britské námořní moci? Má-li Habeš splnit svůj účel a být něčím víc než břemenem, pak musí Mussolini chránit komunikace s ní, jako Francie chrání své cesty do severní Afriky. A Španělsko bylo příležitostí s nebe poslanou k uplatnění téže techniky podněcování jedné části národa proti druhé ve prospěch intervenujícího třetího a rozdělování těch, jejichž zájmem bylo postavit se proti intervenci (a kteří k tomu měli dohromady víc než dost sil). Franco jako nástroj Itálie a Německa má v Anglii a ve Francii mnoho hlasitých zastánců, tolik, že Mussolini ani neváhá otevřeně přiznávat své cíle. Historie jednou o něm řekne, že měl jako diplomat tak neomezenou víru ve své schopnosti, že ani neváhal ukazovat své karty druhým hráčům. Je členem neinterveneční komise a zároveň veřejně gratuluje svým armádám ve Španělsku, které tam úředně vůbec nejsou. Zároveň jeden z jeho novinářských mluvčích veřejně prohlašuje, že Itálie nemá ani nejmenšího úmyslu anektovat pyrenejský poloostrov, nýbrž že bude loyálně respektovat jeho integritu, »tak jako Británie respektuje integritu Egypta«. A aby udělal i tečku nad i, prohlašuje tento muž ještě, že italským úmyslem je zaujmout ve Španělsku totéž postavení, jaké má Anglie v Egyptě. Jinými slovy: Itálie bude mít napříště po obou stranách gibraltarské úžiny takové základny, jaké uzná za dobré. Itálie bude nutně usilovat o vládu nad celým Středozezemním mořem. Jinak by jí totiž Habeš a africká říše nebyly nic platny právě v tom, v čem je jejich skutečná cena — totiž býti zdrojem větší vojenské síly. A když se technika podněcování jedné proti druhým tak dobře osvědčila v Habeši a slibuje tak veliké úspěchy ve Španělsku, proč by se jí neužívalo také ve světě arabském jako nástroje proti britské říši a jako prostředku k úplnému opanování Středozezemního moře Itálií?

Itálie měla nesmírný úspěch při úvodu k budování zámořské říše. Můžeme očekávat, že se zastaví na počátku? Jak by to mohla udělat? Předpoklad, podle něhož jednala, totiž názor, že rostoucí národy potřebují nových území, přijímal se dříve skoro obecně a přijímá se podnes i v Anglii právě v těch vrstvách, které usilují o uklidnění a usmíření.

Nové dělení světa?

Někteří navrhuji bezpodmínečné vrácení kolonií Německu. Už to, že tato škola myšlení je čilá a vlivná, činí velmi pravděpodobným, že Německo bude trvat na úplném navrácení svých starých kolonií.

Musíme si uvědomit situaci, která nastane, přistoupíme-li na názory myšlenkové školy Rothermere-Beaverbrook-Garvin-Amery-Astor. Patrně bychom se pokusili o »spravedlivější« rozdělení kolonií a o uspořádání

světa ve dvacátém století ve smyslu soběstačných říší čili hospodářského nacionalismu. Takové je asi smýšlení našich novoimperialistů, které se celkem asi shoduje s myšlením fašistických diktátorů, poněvadž jejich systém je založen právě na vládní kontrole produkce a hospodářského života vůbec. Taková kontrola je možná jen v autarkním systému. Až potud sahá shoda. Ale Německo nedosáhne soběstačnosti vrácením kolonií. Nebude to ani podstatný příspěvek k soběstačnosti. Jen pangermánská nadvláda nad Česko-Slovenskem, Maďarskem, Rumunskem, Bulharskem, Polskem, za kterou se přimlouvá mimo jiné anglické spisovatele Garvin, by dala něco podobného úplné autarkii. A i k té by ještě bylo potřeba kus ruského území.

Tady jsme teprve u pravého jádra politiky nového dělení světa. Měla by vyhlídka na úspěch teprve tehdy, kdyby se Čína na východě a Rusko na západě obětovaly na oltáři autarkie. Věří někdo, že pomůžeme míru světa tím, že dáme Japonsku volnou ruku v Číně a Německu společně s Japonskem volnou ruku k odstranění »bolševického nebezpečí«? Toto pomyslení vážně znepokojilo i presidenta Roosevelta v daleké Americe. Vládcové Německa, Japonska a Itálie zřejmě věří, že imperií lze dobýt a zužitkovat; že myšlenka nějaké obecné ústavy, která by stejně vázala Itálii jako Habeš a »bolševické vrahy« jako vládu německé říše, stavíc je všechny do jedné roviny, je bláznovství, urážka a nemožnost. Toto přesvědčení prohlásili Mussolini i Hitler mnohokrát, a není důvodu pochybovati o tom, že upřímně věří ve své názory. Dodávají k tomu ještě, že při dobré vůli je možný mír, ne ovšem s barbary, jako jsou Rusové, Číňané nebo rudí Španělé, ale mír mezi totalitními státy a demokraciemi britskou a francouzskou. Nepochybujeme ani v tomto směru o jejich upřímnosti.

Proč by na příklad Japonsko chtělo s námi zápasit, jsme-li ochotni nemíchati se do jeho plánu? Bylo by to od něho hloupé. Ujišťuje nás a bude dále ujišťovat svým přátelstvím, ovšem s podmínkou, že se budeme držet opodál jeho nových zisků. Roku 1931 byla Velká Británie včetně jejího ministra zahraničních věcí ochotna přijmout tuto podmínku. Japonský vpád do Číny byl pro ni »vzdáleným sporem, který se nás netýká«. Podobně ve Středozezemním moři. Můžeme udržet mír, prohlašuje Mussolini, jen když nebudete chtít býti nade mnou soudci. Nedávno von Neurath prohlásil v řeči na Akademii německého práva, že základní podmínkou míru na Dálném východě jest opustiti vzhledem k Japonsku postoj mravního posuzování. Nesmíme, chceme-li mír, mluvit o smlouvách, zákonech, ústavách nebo pravidlech. Proti těmto ideám stavěl dohodu od případu k případu. Řekl, že nesmí být »ztrnulých úmluv« nebo zásad.

Tyto myšlenky mají u nás velký ohlas. Mnozí u nás věří, že odsunutím všech otázek práva a morálky může anarchie fungovat a že dohoda od případu k případu je daleko důležitější než budování ústavních systémů. Je-li to pravda, je-li návrat k anarchii ještě úplnější, než jakou jsme kdy poznali před rokem 1914, cestou k míru, pak je správné, co jsme dělali posledních šest nebo sedm let: opustit tu nebo onu právní otázku, protože nám to na chvíli zajistí mír. Ale je-li to pravda, pak nám nenamlouvejte, že neopouštíme právo a zákon. A jestliže to není pravda, že neustále obětování práva je slučitelné s mírem, pak se podívejte také této skutečnosti v tvář a řekněte, jaký je vlastně náš cíl, i když snad zatím nejsme schopni jít za ním. Jen s jednou podmínkou bychom mohli přijmout názor, že rozšířená německá nadvláda se osvědčí, s tou podmínkou, že Hitlerovo Německo bude umět lépe spravovati rasové, náboženské a národní menšiny, usmířovat je a zajišťovat jejich součinnost, než to umělo Německo císařské. Americký spisovatel Guerard napsal, že Anglie se

nezachránila politikou kolísání; její přirozené přednosti byly tak veliké, že jí to ještě neškodilo. Jen dodatečně si toto počínání přikrašluje a dělá z něho cílevědomý postup. Downing Street a »Times« přikrývají zmatek velkým pláštěm vznešeného povídání. Ve skutečnosti není možno dnes říci, jakým směrem Anglie jde. Nemá jedinou zásadu dokonce ani zásadu národního egoismu; má jich nejméně pět a ty se navzájem potírají. Výsledek toho je, že jednotlivý Angličan je inteligentní a počestný, ale Anglie jako celek je naprosto nespolehlivá. To není perfidnost, nýbrž jen vnitřní rozervanost. Anglie jednala čestně, když stále slibovala vyklidit Egypt, a jednala čestně, když odmítla to učiniti; jednala čestně, když slíbila Francii pomoc podle locarnského paktu, a stejně čestně, když připomíná světu, že takovou dohodu nutno brát jen v pickwickovském smyslu.

Literatura a umění

† Karel Čapek:

Ješitnost ničí umělce

Snad po všechna léta přinášela »Přítomnost« vždy v prvním čísle nového ročníku článek od Karla Čapka. Bylo to jeho programatické přiznání k nám a naše k němu. Letos se, běda, tak děje naposled, a ještě k tomu bylo třeba probírat se jeho rukopisnou pozůstalostí. Pozůstalost po K. Č. — jak se nám to stále ještě jeví nesmyslné! V první den, kdy ulehal, oznámil nám, že, jakmile se zbaví rýmy a kašle, napíše pro první číslo »Přítomnosti« »Hovory s Antonínem Švehlou«. Byla to věc, kterou už dávno chtěl udělat a k níž se stále v myšlenkách vracel. Místo toho přišlo ono smutné dopoledne na zasněženém vyšehradském hřbitově...

Stať zde uveřejněná jest teoretickou partií z nedokončeného Čapkova románu »Život a dílo skladatele Foltýna«. Poslední věta zde, patrně nedokončená, je zároveň poslední větou, kterou romanopisec Čapek napsal.

Ličím tak obšírně svou první rozmluvu s panem Foltýnem, protože z ní je, myslím, vidět několik věcí. Předně, že opravdu miloval hudbu osudově a že byl posedlý touhou napsat operu. Snad by byl skočil s okna, kdyby mu to někdo bral. Za druhé, že byl skutečně jenom samouk a diletant, který stál bezradně nad úkoly, které musí mít v malíčku každý průměrný žák konservatoře. Za třetí, že podle některých ukázek, které mi přebral, měl pozoruhodné a krásné nadání; tím více mě mátko a popuzovalo, že vedle dvou ku podivu čistých skladbiček, jako byla ta dívka u studny a ženský sbor, se spokojoval s pasážemi více méně banálními nebo převzatými z druhé ruky, a že si ani neuvědomoval, jaký je mezi nimi rozdíl.

Také jsem si z té první hodiny odnesl bohužel dojem, že si s panem Foltýnem nebudu nikdy dost dobře rozumět. Patřil zřejmě k těm umělcům, kteří považují umění za jakési sebevyjádření a sebeuplatnění, za prostředek, kterým neomezeně projevují své vlastní já.

Nikdy jsem se nemohl smířit s tímto pojetím; nemohu si tajit, že všechno osobní mi připadá spíš jako znečištění uměleckého projevu. To, co je v tobě, tvé lidství, tvá osobitost, ty sám jsi jenom látka a nikoliv tvar; jsi-li umělec, nejsi tu proto, abys rozmnožoval látku, nýbrž aby jí dával tvar a rád. Vždy se mi tají dech, čtu-li v Písmu: »Na počátku stvořil Bůh nebe a zemi. Země pak byla nesličná a pustá, a Duch Boží

vznášel se nad vodami.« Vznášel se v zoufalství, neboť byla tu jen látka bez tvaru, látka nesličná a pustá.

»I řekl Bůh: Buď světlo! I bylo světlo.« Tomu jest rozumět jako prvnímu sebepoznání: látka si uvědomuje sebe samu a dívá se s úžasem na sebe v prvním úsvitu; toto je začátek všeho formování.

»I viděl Bůh světlo, že je dobré; i oddělil Bůh světlo od tmy.« Řečeno jest: oddělil. To znamená rozčlenil, omezil a čistil.

»I oddělil vody, kteréž jsou pod oblohou, od vod, kteréž jsou nad oblohou. I nazval Bůh oblohu nebe m. Řekl také Bůh: Shromážďte se vody, kteréž jsou pod nebem, v místo jedno, a ukaž se místo suché. I stalo se tak. I nazval Bůh místo suché z e m í. I viděl Bůh, že to bylo dobré.« Jelikož pak řečeno bylo, že na počátku stvořil Bůh nebe a zemi, je tím i vysloveno, že nikoliv samo vznikání, nýbrž teprve toto oddělování a pořádkání je tím pravým počátkem a tvůrčím dílem božím.

Nejsem písmák, nýbrž jenom muzikant, i rozumím tomu takto: Na počátku jsi ty sám, látka nesličná a pustá; ty sám, tvé já, tvůj život, tvé nadání, to vše je jenom látka: nikoliv tvoření, nýbrž pouhá stvořenost. A kdybys jakkoliv rozepnul své já a naplnil svůj život, nejsi nic než látka pustá a chaotická, nad níž se Duch Boží vznáší v zoufalství, nemaje, nač se snést. Musíš oddělit světlo od tmy, aby se látka stala tvarem; musíš oddělovat a omezovat, aby vznikly jasné obrysy a věci stály před tebou v plném světle, sličné jako v den svého stvoření. Tvoříš jen potud, pokud dávaš látce tvar; tvořit je, rozčleňovat a pořádk, pořádk vytvářet konečně a pevné meze v látce, jež je nekonečná a pustá. Odděluj, odděluj. Jinak se tvůj svět rozvalí v bez tvarou látku, na níž ještě nespočinula milost boží. Vždyť už dívá se nebo nastavuje své ucho, vnímá a poznává, odděluje věci nebo zvuky od sebe; jak teprve čistě a zřetelně, jak přísně a slavně je musíš ohraničit, jsi-li umělcem, který se pokouší kráčet ve stopách božích!

Odděluj, odděluj! I když tvé dílo je z tebe, musí se začínat i končit samo v sobě; jeho tvar musí být tak dokonale uzavřen, že už v něm není místa pro nic jiného, ani pro tebe ne; ani pro tvou osobitost, ani pro tvou ctižádost, pro nic z toho, v čem sebe samo nalézá a v čem si libuje tvoje já. Ne v tobě, ale samo v sobě musí mít stvořené dílo svou osu. Všechno špatné a nečisté umění pochází z toho, že v něm zůstalo něco osobního, co se nestalo tvarem, a věci oddělenou; není to ani místo suché, jež Bůh nazval zemí, ani shromáždění vod, jež nazval mořem, nýbrž bláto, látka nerozdělená a pustá. Většina umělců, stejně jako většina lidí, jenom do nekonečna rozmnožují látku, místo aby jí dávali tvar; jedni ji chrlí jako pekelnou lávu, a jiní ji naplavují jako slizké bahno na břehu vod; stále nově kypí a vrší se země nesličná a nevykoupená, čekající na strašnou, slavnou kázeň tvoření. Odděluj, odděluj! — nikdy nepřestane platit a děsit tento přísný zákon, zákon dne prvního.

Neboť i ďábel se míchá a fušuje do umění; můžete ho dobře poznat podle toho, že je od přírody ctižádostivý a ješitný. Honosí se látkou, originalitou nebo siláctvím; každá přemíra, každé bujení je rozkvašeno jeho zkaženým dechem; všechno, co v umění je laciné, lesklé a libivé, jsou nakradené cetky jeho opičí chlubi-

vosti; všechno, co je nehotové a nedotvořené, jsou chvatné stopy jeho horečné netrpělivosti a věčného lajdáctví; veškerá falešná a honosná forma je vypůjčená maska, již marně zakrývá svou zoufalou pustotu. Všude, kde pracuje umělec, jako všude, kde jde o lidské vynikání, obchází duch zlý, hledaje svou příležitost, aby se projevil, aby tě pokoušel nebo posedl. Protože sám nemůže tvořit, hledí se zmocnit tebe. Aby zkazil tvé dílo, kazí tebe a vyžírá tvé nitro samochválou a samolibostí. Aby tě oklamal, abys ho nepoznal v jeho pravé a beztvaré podobě, vydává se za tebe sama a bere na sebe tvé zájmy. »To jsem já,« šeptá ti, »já, tvé daimonion; já jsem tvé geniální a ctižádostivé já. Pokud máš mne, jsi veliký a svrchovaný; budeš činit, co se tobě líbí; nebudeš sloužit nežli sám sobě.« Neboť ďábel nikdy nežádá, aby se sloužilo jemu, nýbrž sobě samotnému; on dobře ví, proč to dělá a čím si může osedlat lidské duše a činy. Jeho věčná bída, ale také jeho síla je v tom, že mu nic nepatří; svět je boží, a nečistý duch v něm nemá svého domu. Může jen porušovat, co není jeho; nikdy nevíš, neplete-li se ti do tvého díla; jen jedno nedovede: dělat práci čistou a dokonalou.

Díky bohu, konečně mohu mluvit jenom o umění; ale musel jsem mluvit o Bohu i ďáblu, neboť nevěř nikdo, že umění je mimo dobro a zlo. Naopak, v umění je místo pro vznešenější ctnost i pro ohavnější nízkost a neřest než nevím v kterém povolání lidském. Je čisté umění, které se pokouší o práci čistou a dokonalou; jest umění, ve kterém tvar věci je oddělen a vykoupěn, ba, řekl bych, zbožněn; neboť na věcech může ležet něco jako zřetelná svatost nebo nejasná kletba. Záleží jen na tobě; čím víc miluješ věci, s tím větší snažností se budeš prodírat k jejich plnému a tajemně dokonalému bytí. Není ti uloženo tvé dílo, aby ses jím projevili, ale aby ses jím očistil, aby ses odpoutal od sebe sama; netvoříš ze sebe, ale nad sebe; hrozně a trpělivě se domáháš lepšího vidění a slyšení, jasnějšího porozumění, větší lásky a hlubšího poznání, než s jakým jsi přistoupil k svému dílu. Tvoříš proto, abys na svém díle poznal tvar a dokonalost věci. Tvá služba věcem je bohoslužba.

A naproti tomu je umění nečisté a zlořečené...

Život a instituce

Karel Poláček:

Věk rychlosti — a jiných věcí

1.

Moderní frazeologie označuje naši současnost věkem rychlosti, při čemž se domnívá, že složila tomuto století velmi hlubokou poklonu. Na nás jest, abychom rozjímali, máme-li v tom shledávat lichotku nebo v něm spatřovat znepokojující skutečnost.

I pozorovatel velmi prostřední zjišťuje, že dnešní pokolení se ničemu tak neklání jako rychlosti, že tato rychlost byla povýšena na božství, kolem něhož se pro-

vozuje vytrvalá a náruživá bohoslužba. Letmý pohled na dnešní tisk potvrzuje tento fakt. Co nám poskytuje filmový týdeník s jednotvárnou pravidelností? Vojenské přehlídky za doprovodu řinčivé hudby; módní přehlídky, jež vysvětluje tlachání neviditelného řečníka. Avšak žádný filmový žurnál není bez závodu motorových lodic, které klouzají po hladině vodní s takovou rychlostí, že připomínají létající ryby. Při každém programu býváme svědky automobilových závodů, kdy vozy v zatáčkách v běsnivé rychlosti tančí na dvou kolech. Býváme přítomni různým dostihům a sportovním utkáním, v nichž zvířata i lidé zápasí o palmu vítězství.

Žádný filmový zpravodaj neopomine nám pak nabídnouti zvětšený obraz vítězův, mladého muže či ženy. Za starodávných dob by byl tento vítěz proměněn v souhvězdí a pojat mezi bohy. Smíme se pokochat pohledem na nádherné tělo mladého boha, na němž každý sval dýše prudkým, intenzivním životem. Avšak když pohled divákův se zastaví na tváři mladého boha, tu je nápadná překvapující tupost, na níž jest patrna nepřítomnost myšlenky. Věru, vše oživující duch se nedotkl onoho nízkého čela, býčího čela, takřka až k obočí zarostlému bujnými vlasy. Mladého, prostomyslně se usmívajícího boha privilekrou k mikrofonu jeho manageri, aby celému světu zvěstoval své poselství, evangelium nové víry, náboženství rychlosti, dogma rekordu. Rekordman jest bůh a manageri jeho proroci. Ale na těchto prorocích nic zjevně nesvědčí o tom, že jsou fanaticky oddáni sportovnímu náboženství. Fysický zevnějšek oněch kněží zřetelně praví: ne podle našich skutků, ale podle našich slov se řiďte. Krátkonozí, tuční mužiči, oblých tváří a s dvojitým podbradkem slouží bohu rychlosti ze zjištěnosti. Z povolání hlásají dogma rekordu, celému světu závaznou nauku o sportovních výkonech.

Mladý bůh pronese do mikrofonu s dětskou ostýchavostí, která svědčí o prosté myšli, několik chrochtavých, blábolivých a překotných slov. Stručné jest jeho poselství. Bůh rychlosti, bůh rekordu nenaučil se mluvit. Nedovede užívat slov, která mají býti vyjádřením myšlenky. Ostatně není úkolem bohů, aby vytvořili ideologii, to jest věc kněží.

2.

Člověk 1939

V našem zákonodárství nalezneme ustanovení, dávno zapomenutá. Ustanovení, jež budí úsměv svým podivinstvím. Podle dosud platného zákona musí před každým vozidlem, poháněným parou, běžeti muž a mávati rudým praporkem, aby varoval obecnost. Podle jiného ustanovení měly by všechny trati býti ohrazeny vysokým plotem, aby tak jedoucí vlak byl zakryt zrakům diváků. Oba tyto právní předpisy přestanou nás udivovat, když si uvědomíme jejich historický důvod. Tehdejší zákonodárce byl toho přesvědčení, že ani největší rychlost parostroje nemůže býti tak veliká, aby před ním nemohl bezpečně běžet muž s varovným praporkem. Současně však měl obavu, že tato šilená

rychlost může způsobiti, že se dobytek při pohledu na pádící vlak splaší, člověk pak dostane závratí, ba dokonce, že může přijít o rozum; proto ustanovil, že trať musí býti zakryta neprůhledným plotem.

Avšak stalo se jinak, než předvídal zákonodárce. Dobytek si zvykl na rychlost a hluk stroje a neplaší se; přirozeně, že i lidé zvykli této rychlosti. Přes to však nelze tvrditi, že by stroje, jejich rychlost a jejich funkce byla bez vlivu na duševní ústrojí. Ba možno zjistiti, že vlivem strojů mění se i fyziologický typ člověka; dnešní člověk, podporován rychlostí a zároveň jí poddán, počíná se zřetelně lišiti od člověka uplynulé epochy.

Jest větší, půvabnější, pohyblivější, a jeho svaly mají pružnost šelmy. Jeho tělesná výkonnost, rychlost a obratnost překonává minulého člověka; tvrdí se, že i věková hranice dnešního člověka je vyšší. Velmi rozšířena jest starostlivá péče o tělesnou kulturu. Salony pro pěstění krásy vystřídaly literární salony. Každý průměrný muž a žena bedlivě si všímá moderní nauky o vitamínech, o vnitřní sekreci. Velmi opatrně volí potravu a denně cvičí, aby si udržel mladost; chce býti krásný a dlouho žíti na zemi. Uctívou pozornost věnuje polovědeckým článkům v našich večernících, které svým čtenářům slibují věk Metuzalémův.

Nedovedli bychom spolehlivě charakterisovat typ mladého muže a mladé ženy 1939, zejména proto, že tento druh není dosud vyvinut, ohraničen. Zatím se nám jeví jakýsi polotvar. Pozorujeme krásné a zářivé mládí, jehož oděv zdůrazňuje sportovní záliby; mládí s kytarou, mandolinou a harmonikou, jež své neděle prožívá v indiánské romantice. Mládež zcela skeptická, která však vážně bere kolportážní četbu, mládež, opovrhující autoritou, která však chová uctivý obdiv pro americké gangstery s jejich maskami, odvážností a kulometry. Mládež, která se nadšeně koří automobilu. Před trestními soudy počínají se objevovati nezletilci jakožto náčelníci lupičských band; tito nezletilci se vyznačují iniciativností a vynalézavostí, a proto jejich autoritě podléhají i dospělí lidé.

Typ tělesně vyvinutého sportsmana jest ovšem výjimka, jako jest výjimkou rekord, pozornost budící tělesný výkon, úspěch to vytrvalého snažení a asketického sebezapření. Všechno ostatní je dav, šedivé, beztvare zástupy, zjevně se v ničem nelišící od minulého zástupu. Avšak je to dav věřících, dav zbožňující mladé bohy, dav kořící se dogmatu tělesného výkonu, dav uctívající přebornictví.

Moderní chrámy jsou hřiště a stadiony. Tam neděli co neděli putuje zástup věřících, aby byl účasten bohoslužby. Tam prožívá chvíle náboženského vytržení; fanaticky povzbuzuje své bohy k větším výkonům. Jásá vstříc vítězům a zlořečí poraženým. Modloslužebníci vždycky tupí své modly, které nevyplnily jejich přání. V novinové hantýrce nazývají se tito věřící sportovně uvědomělým obecnstvem. Politická moc těchto davů jest hodná pozoru. Náčelníci států a vlády musí se sklonit před jejich modlou, před bohem rychlosti a rekordu, aby neztratili popularitu. Vítězové

mezinárodních zápasů jsou uctíváni jako bojovníci, kteří svému národu dobyli část cizího území.

3.

Prudké pohyby a úpadek řeči

Národní neštěstí mívá v zápětí boj proti drobným nešvarům. Tento boj jest provázen rozmnožením a zesílením rozličných zvuků a zrychlením pohybů. Zejména byrokracie a někteří staří politikové, vyschlí rutinou, počali prudkými pohyby naznačovat omlazenou energii. Přednostové úřadů počali rychleji pobíhati po své kanceláři; staří předsedové stran se připojili vydatným způsobem k volání: Mladí vpřed! a pak usedli na svá místa, ale usedli prudce. Prudce usednuvše, pevně sedí a energicky se rozhlízejí, což má posloužit jako důkaz, že se omladili. Počínají si jako starý seladon, jenž se brání proti ničivému útoku času tím, že si barví kníry. Někteří starci v dnešní době se podobají clownům z cirku, kteří s odhodlanou tváří se rozběhnou a pak skočí s výše jednoho decimetru. Takové prudké, ale neužitečné pohyby úřadů a institucí nazval Dostojevskij administrativním nadšením.

Po mnichovském ujednání došly velké obliby činy jako je hluk, lomoz, zesílené hlasy, prudké pohyby a překotné posunky. K takovým činům dlužno na příklad považovati tažení pražského magistrátu proti cizojazyčným nápisům. Není ovšem pochybnosti o tom, že francouzská a anglická označení obchodů a živností dávají najevo ducha pošetilého provincialismu; předstírají světácký lesk; cizojazyčná firma má kupujícímu imponovat jako černochovi cylindr. Pochválíme pražský magistrát za jeho horlivost; úřadu jinak bývají plamenné city cizí; líbí se nám, že zakázal jazykové nestvůry jako Obalocentra a Gustoprádlo, ačkoli tomuto užitečnému nařízení nemusila předcházet národní katastrofa. Věru, stačí nám krejčí, jenom když dovede šiti šaty, a nepotřebujeme taylorů.

Přes to však se nedovedeme zbavit pochybnosti o tom, že by kterýkoli úřad měl sílu pozdvihnouti úroveň české mluvy; nařízení, předpis či zákaz má asi takový účinek jako kouzelníkovo zaklínání. Stejně tak nebudou prospěšni oni puritánští horlivci, kteří se v těchto nevládných dobách velmi rozmohli v bulvárních večernících, leda, že by se tito novináři snažili zlepšit soukromou píli svůj vlastní jazyk, věnujice se ve volných chvílích sebevzdělání. Neboť zvětšení jazyka jest v přímé souvislosti s úpadkem evropské vzdělanosti.

Soumrak Západu počíná se rokem 1914, kdy byl vlastně nastolen Věk rychlosti. Spiklenci na trůnech dávají první znamení k revoluci. Počíná útok na duchovní a hmotné hodnoty, jež zbudovaly věky, na bezpečnost a právní řád, jež charakterisují dobu předválečnou. Spiklenci namířili těžké houfnice proti městům, zapálili katedrály, obrazárny, školy, knihovny a musea. Zanechali svět dýmajících trosek.

Počátkem světové války se počíná žít a umírat

rychleji. Nesnadný život, snadná smrt. Objevuje se nedostatek všeho, zejména času; i počíná se mluvit rychleji, zběžněji. Zkracují se obsírná slova; věty budí dojem telegrafický, stenografický. Ničivé stroje ovládají svět; jejich technika pašuje do jazykového organismu cizí a nečisté prvky. Tehdy se vplížila do řeči novinka, že totiž se slova utvářejí ze začátečních písmen, z několika nesourodých kmenů. Ve své tragedii »Poslední dnové lidstva« dáva autor v celém jednom výjevu mluvit svým postavám v těchto nestvůrných spřežkách, člověk přestává být pánem své řeči, když mu velí stroje.

Na místě hodnotného zboží se nabízely napodobeniny, a tehdy počínáme se setkávati s napodobeninami pojmů. Pokud však zůstaly některé pojmy předválečné, ztratily obvyklý obsah, neboť i pojmy, procházejíce určitým politickým ovzduším, kultuře nepřátelským, podléhají jeho ničivému vlivu. Možná říci, že některé pojmy onemocní, stanou se zrůdami. Světovou válkou se otevřelo panoptikum nezuživých pojmů, jejich napodobenin a novotvarů. (Dokončení).

doba a lidé

Milena Jesenská:

Nouze na běžícím pásu

(Zastavárny, průchodní domy nouze.)

Většina z vás tudy asi neprošla. Kdybyste však přece projít měli, hanbili byste se, protože se za nic lidé nehanbí tolik, jako za nedostatek. Zde je pak nedostatek v chumlu a houfu, před očima všech bude vám vybalit raneček, položit jej na okénko a čekat, jak jej odhadce ocení. Jsou lidé, kteří odcházejí s několika stovkami, pak se nesou jako páni, doma mají ještě lepší časy, jenom tak namátkou popadli něco drahocenného a zastavili to, ovšem, pouze na několik dnů, to víte, tyhle časy mohou i na zámožné dolehnout. ... Takovým lidem čouhá z úst úsměv trochu povýšený a trochu vtíravý, mají velkou potřebu nějak se odlišit od šedivého zástupu, který čeká za nimi, potřebovali by nějak prokázat, že jsou tu po prvé a náhodou a rozhodně naposled. Na konec se dostanou do rozpaků, jako lidé, kteří skočili do jedoucí elektriky, klopýtli, začali se kolem dokola usmívat, hledajíce na okolních tvářích pochopení a spoluúsměv, ale nacházejí jenom naprostou lhostejnost, neúčast, nezájem a teď se ostyšně starají, kam schovat ten úsměv, nikým neopětovaný: zbytečně jim čouhá z úst a najednou tvář vyhladit také nelze. Tak se také chovají lidé, kteří mají po prvé lyže na nohou nebo vůbec lidé, kteří se dostali do nějaké nečekané a nešikovné situace, kterou ovládají mnohem méně, než ti druzí.

Za nimi už stojí celý zástup profesionálních zastavovačů. Těch je v zastavárně nejvíc, dlouhé, nepřehledné řady, návštěvníci skoro kvartální. Většinou ženy, ovšem. Přinášejí rance a ranečky, zřejmě už několikrát zastavené, vědí předem, kolik na to dostanou, zastavují posledního a vyplácejí prvního, odnášejí na podzim zimní kabáty, vyplácejíce je za korunky, které jim byly půjčeny na kabáty letní. Pro ně nemá už zasta-

várna ani trochu hrůzy. Je to jen šedivá a nudná věc, na pět císek čtyřicet korun paní. To je možné, že jste dostala minule čtyřicet pět, ale mám toho tady ležet celé stohy.

Z těch raneček se vynořují někdy strašně ubohé věci: dětské botičky, háčkované krajky, kousek kožištinového límečku, dva metry sametu, maškarní kostym, beranice, vesta, jedna vesta soukenná, obnošená, šest korun... A maličká, droboučká žena odchází se šesti korunami zřejmě rovnou do nějakého krámu. Někdy to odhadce obrací proti světlu, nahoru, dolů a nemůže z toho žádnou hodnotu vytřepat. Někdy to prostě vrátí. Na to už nelze vůbec nic půjčit. To je chatrné, paní, rozsypte se vám to, vemte si to. A strašně zahanbený člověk odchází od okénka, zatím co následující strká blahobytně persiánový kožich k prohlídce. Za kožichem letní sáčko, za letním sáčkem dvě prostěradla, za prostěradlem převlečník. Nouze na běžícím pásu, zástup lidí nemizí, vcházejí noví a noví, na pultě se hromadí halda hadrů, ze zastavárny vycházejí ženy se zelenými lístky. Jsou rodiny, které mají takových lístků na desítky, je to vlastně trvalý stav, máma to všelijak přendává, vyplácí, znovu zastavuje, platí úroky, polovina šatníku a prádelníku je neustále zastavena, a pomalu mizí naděje, že by se to vyplatilo jednou ze zastavárny všechno.

Bídy málokdy ubývá, spíš přibývá. Tito lidé už si jaksi zvykli na stav, kdy jsou doma dvě prostěradla, na vyplacení peníze nejsou, v domě už není co zastavit a ženy chodí prodávat zástavní lístky. To je pokoutní obchod a policie jej pronásleduje, jak může. Kolem zastavárny krouží ustavičně podivní lidé, na tváři jim vidíte, že čenichají mršinu a jakmile se objeví strážník, mizí v nějakém lhostejném rozhovoru za rohem, aby za chvíli vypluli z protější uličky, čekajíce na oběť. Kupují zástavní lístky. Je to obchod dokonale bez rizika, protože vědí velmi dobře, že odhadce je člověk zkušený a opatrný. Stojí-li na zástavním lístku korun třicet, vyplatí polovinu, třetinu. A cíšky, prostěradla, svrchníky, kožištinové odpárané límečky chudých lidí mizí, aby se za několik dnů objevily ve výkladu vetešnického krámu, kde nakupují jenom chudí. Předměty chudých se válí z jedněch nuzných rukou do druhých, žijí dlouhým, ubohým životem, nabývajíce a pozbývajíce hodnoty po krejčárku.

To jsou hlavní návštěvníci zastaváren. Ale kdyby jich bylo na statisíce, přiklopí se jejich dlaněmi na nejvyšší desítikoruny. Zastavárna tady skutečně lidem pomáhá, aniž by vydělávala. Přijdou-li zastavené hadříky do dražby, je někdy těžko za ně něco utržit. Při tom se musí zastavárna namáhavě starat, aby udržela v dobrém stavu všechny ty převlečníky, sáčka a obleky, beztak chatrné. Je s tím víc námahy, než výdělků. Kdyby nebylo toho, že zastavárna v devadesátí procentech ví, že si lidé přijdou pro své svršky, že se hrozí dne, kdy mají propadnout a že to už nějak zařídí, aby je vyplatili, těžko by se odhodlávala přijímat takové zástupy žen s věcmi celkem bezcennými. Pramének skrovných úroků, který teče z tohoto přílivu, nehraje v celkovém obratu zastavárny vlastně skoro žádnou úlohu. Protože zastavárnu živí bohatí.

Šperky, cenné papíry, umělecké předměty

To už je docela jiné oddělení. Žádná šedivá bída, žádné ženy, žmolající ranečky. Tady stojí dámy

v kožišinách a muži, na kterých je vidět dobrý život. I ti drobní lidé, kteří tady zastavují, jsou už docela jinačí. Zastavovat zlato a šperky je přece jenom docela jiný stupeň bídy, než zastavovat vestičku.

Sem chodí hodně lehkomyšlných mladých lidí a ti nechodí do zastavárny, ale do »freu« a celá ta věc je vlastně »hec«. Přinesou hodinky, prstýnek, tabatěrku, jdou vždycky ve dvou, hoši mají vycpaná ramena u svrchníků a švihácký klobouk na uchu, něco mezi příručím a výpomocným číšníkem, zkrátka frajer. To není pomoc, to je příprava pro nějaký výlet s děvčetem nebo pro nějakou »psinu«. Odcházejí, řehťajíce se, klackovití a nemotorní. Když byste přivřeli oči, vynořila by se vám v představách ostrá hrana nakloněné roviny, pach nočních automatů, přísvit křivých uliček časně zrána a šedivá kůže člověka, který celou noc marně bděl, aniž by našel víc, než špatný alkohol a lhostejnou ženu. Radosti lidí bez fantasmie a bez peněz, svízele mladických let, puberta, křehká jako foukané sklo. Stačí vteřina, a už jede život po slepých kolejkách. To všechno se začíná zastavárnou, prochází zastavárnou, točí se kolem zastavárny.

Ale právě tak vejde statkář, který zastavuje šňůru drahých perel, jenom proto, že potřebuje rychle a výhodně půjčit hotové peníze; obchodník, který sem zane v sobotu všechny svoje psací stroje, aby je pravidelně zase v pondělí vyplatil, zlatník, který potřebuje výhodně koupit nějaký kámen a nemáje dost hotových peněz, zastaví svůj sklad, který postupně vyplácí. A pak bohatí lidé, kteří poznali po prvé, co je to nedostatek. Ti vezmou nějaký drahý předmět ze své domácnosti, třeba obraz, starožitnost, perský koberec, sochu. Všechno se dá zastavit. Pro umělecké předměty má zastavárna zvláštního odhadce a ve skladech má mnoho vzácných věcí: na příklad Brožíka za 120 000 Kč. Za ty peníze může žít rodina třeba čtyři roky — a ovšem i déle. A je-li nouze, lze jistě oželeť obraz snáze, než šaty, punčochy a kabát. Sbírkou známek lze také zastavit. I fotografické aparáty, gramofony, radiové přijímače. S těmi má už ovšem zastavárna potíže, technický pokrok jde rychleji ku předu, než lidé stačí vyplácet; drahý fotografický přístroj bude za rok překonán levnějším a dokonalejším a zastavárna by v dražbě ten složitý a drahocenný nikdy neprodala. Proto se také za takové věci vyplácí nesmírně málo, jenom pár korun, jen tak, aby se neřeklo, a zastavují je většinou lidé, ale jiného typu, než předešlí: studenti, sportovci, vážná mládež, která se pere se životem, dává kondice, učí se, čte knížky a v neděli hledá vzduch a pohyb. Přicházejí bez ostychu, znají bídu, dovedou se s ní věcně vypořádat, dovedou ji zdolat prací, soustavností a úsilím. Loučí se se svým aparátem nebo gramofonem skoro něžně, ale jsou rádi, že dostali málo: snáze se to vyplatí. A tento druh lidí určitě své věci vyplatí, protože si hezkých věcí váží a lpí na nich.

Jaké je to v číslech?

Podivné. Dne 10. srpna 1938 měla pražská zastavárna půjčeno mezi lidmi na skvosty, šatstvo a cenné papíry 30 milionů. Kolik má dnes? Teď, kdy přešlo několik měsíců strádání a bídy, odříkání a nouze, kdy narostl zástup nezaměstnaných, kdy stoupají ceny všech životních potřeb a klesají platy? Dne 29. prosince měla zastavárna mezi lidmi — 25,189,659 Kč. Všechny ty měsíce lidé — vypláceli. A přes to byla zastavárna nabita těmi šedivými ženami s ranečky. Vyplácelo se jenom

zlato a vyplácelo se ho mnoho. To proto, že lidé měli obavy. Budoucnost jim připadala nejistá. A každý měl rád trochu toho majetku doma. Lidé si sehnali peníze často obtížně, jen aby vyplatili šperky. Za svršky a za šaty zůstala částka skoro stejná. Jediný pohyb, který vykazují čísla, je pravidelný pohyb sezonní. Částka, půjčená na cenné papíry — pohybuje se kolem 9 milionů — zůstává také nezměněná. Zato částka, půjčená na šperky, klesá v posledních čtyřech měsících víc, než v posledních letech.

Zajímavé je porovnat číslíce z dob velké hospodářské krise. Řekli byste, že zastavárna půjčuje tím více peněz, čím je krise hlubší. Omyl. V r. 1929 půjčila 14 milionů na šaty a 40 milionů na šperky. V roce 1932, kdy byla krise největší, půjčila zastavárna jenom 11 milionů na šatstvo, ale 44 miliony na šperky. Chudí lidé už prostě neměli co zastavovat. Začínali zastavovat bohatí. Sloupce číslíc u šatstva jsou v opačném poměru, než u šperků. Půjčky na šaty reagují velmi citlivě a velmi rychle na dobu, půjčky na zlato pomaleji a důkladněji. Těch 11 milionů se do konce minulého roku zvýšilo na 13,44 milionů půjček na šperky zůstalo skorem stát — až na poslední tři měsíce.

Když dolehnou zlé doby, přiběhnou chudí s kabátky a cískami. Bohatí chvíli odolají — až za několik měsíců přijde na ně řada. Ale jak je vidět z čísel, kdyby zastavené zboží skutečně bylo v nebezpečí, vyzvedlo by se pravděpodobně mnoho zlata a šperků. Kabáty a odparané kožišinky by tam zůstaly navždy. To není ovšem skvělá obchodní prognosa pro zastavárny. A protože tuhle prognosu znají lidé, kteří půjčují, musí zastavárna odhadovat a půjčovat opatrně. Kdo dostal loni za kabát 40 Kč, dostane letos 30 Kč. Na nemoderní, třeba drahocenné šperky, se půjčuje skutečně málo. Není to už — a nemůže být — třetina skutečné hodnoty předmětu, hodnoty se dnes mění každý den, roztávají jako sníh a kupí se docela jinde, než bychom čekali. Je to jenom půjčka se stoprocentní jistotou. A proto je ta půjčka podmíněná také počtem předmětů už zastavených. Má-li na příklad zastavárna plný sklad gramfonů, půjčí vám na váš jenom několik korun, popřípadě nic. Protože musí mít neustále na očích, kolik gramfonů by se jí podařilo ve dražbě prodat. Psací stroje jsou vítány s otevřenou náručí. Hodinky se zhnusenou nechutí. Kožichy s nedůvěrou; je s tím víc opatrování, než výděleku, a kožichy, na které by se dalo půjčit méně než 150 Kč, se vůbec nepřijímají. Zlato je ovšem vždycky vítáno. Fotografické přístroje za babku a šatstvo z útrpnosti. Divadelní kukátka, busty slavných mužů, knihy a takové krámy tam raději vůbec nenoste. Ale to se může také za několik měsíců změnit. Gramofony mohou mít poptávku a fotografické přístroje se budou vracet. Největší a nejvděčnější kurs mají psací mašinky. Jednu paní, která stroj tam nesla, zastavilo na schodech pět různých a velmi neodbytných mužů, chtivých koupě. Prodrala se jenom s námahou k okénku. A dostala pět stovek beze slova.

Plány do budoucna

Zastavárna chystá docela nové podniky. Nejsou ještě sice schváleny, protože pomalé rozhodování na úřadech je jakýmsi národním znakem našeho úřadování. Ale je to plán výborný a mnoho lidí by jej přivítalo s radostí: plán přímých půjček definitivním státním zaměstnancům. Není to žádné tajemství, že jsou státní zaměstnanci zadluženi. Kdysi se také mnoho psalo a uvažovalo

o plánu, jak jim od dluhů pomoci. Takový státní zaměstnanec dostane na prvního přesně tolik, kolik spotřebuje. Konal by zázraky, kdyby si něco ukládal. Vydělá, co spotřebuje rodina v normálních dobách. Ale pak se třeba stane, že někdo onemocní. Dítě nebo žena musí být operovány. Dítě musí do ozdravovny. Někdo zemře a je třeba peněz na pohřeb. Anebo se nahromadilo sto malých dlužků, které srůstají ve veliký dluh. Co musí podniknout státní zaměstnanec? Vypůjčit si. Kde si může vypůjčit? V záložně — po dlouhých procedurách, zkoumání, za vysoký úrok a při velkých srážkách. A to je ještě výhodnější možnost. Horší jsou lichváři soukromí. Jakmile se jednou do takových dluhů zabředne, nevybředne se z nich nikdy. Dluhy požerou celou životní úroveň, spolknou člověka, vyssají ho, nemůže se už nikdy narovnat. Zastavárna by byla ochotna půjčit definitivnímu státnímu zaměstnanci půjčku ve výši trojnásobného služného, kdyby se dobrovolně zavázal, že si dá obstatit služné tak, aby ve dvaceti splátkách byl dluh umořen. Zastavárna by nemohla nic ztratit, definitivní úředník je pod pensí a od případu k případu by musel pravděpodobně ručit i člověk, který by měl nárok na pensí po dlužníkovi, že dluh vyrovná z pense. Naproti tomu by úředník mohl najednou splatit dluh, který ho tíží a který mu ukládá mnohem tíživější úrokové splátky. Kolik jenom lidí dluhuje za zařízení bytu! Za léčení! Kolik lidí se bude muset stěhovat, ztratí-li žena, která dosud vydělávala, práci. Kolik lidí potřebuje peníze na narození dítěte a na deset dnů lékařského pečlivého ošetření rodičky! To jsou všechno události, které státní zaměstnanec pomalu musí škrtnout ze svého života, protože na ně nemá hotové peníze. I správka chrupu je důkladná položka. Jak by se pomohlo mnoha lidem, kdyby se tento plán uskutečnil! Dnes, na počátku roku 1939, kdy jde tolik lidí do nových existencí a kdy by se jim splněním tohoto plánu usnadnil začátek, lze si skutečně jenom přát, aby byl brzy definitivně schválen. Zastavárna by tím jenom prohloubila svůj sociální úkol, pomáhajíc lidem, kteří pomoci skutečně potřebují a které může zachránit. Myslím, že státní zaměstnanci nemají mnoho dobrého v prvních dnech roku 1939.

Zasloužili by si věru trochu úlevy. Ovšem, bylo by třeba vyjít jim vstříc i po stránce psychologické: právě to jsou lidé, kteří nesou nouzi hůř a tíž, než druzí. Je to taková polonouze a poloblahobyť po celý život, nikde nic vyjimečného, nic vybočujícího, jenom nehody. Právě pro ně by se zastavárny mohly stát pouhými průchodními domy nouze, kdyby se tento plán brzy uskutečnil.

dopisy

Nenašli se...

Vážený pane redaktore!

V jarních číslech »Přítomnosti« minulého roku jste, pane redaktore, hledal muže, kteří by měli odvahu říci národu nepopulární pravdu o nutnosti spravedlivého vyrovnání s našimi menšinami. Hledal jste myslím v několika článcích, dokonce jste tento úkol blíže určil: »Nebude to úkol pro tribuna lidu s bezvadně splývající tógou atd. —«, hledal jste a — nenašel. Nejednou jsem si na tuto skutečnost vzpomněl v kritických týdnech, a i teď, nad smutnou bilancí, mne znovu tato položka zvlášť tísní.

Nevěřím, že by se mezi našimi povoláními lidmi byli nenašli

jedinci prozíraví, o výše uvedené nutnosti přesvědčení, ale ti mlčeli nebo se ozývali jen nesměle a chabě, takže jejich hlasy zanikly v řádění vychovatelů veřejného mínění, těch šestákových Večerníků všech odstínů. Vím, že daný úkol nebyl snadný, vždyť stačila právě jen chabá zmínka, která nezačínala: »Jaképak ústupky, kriminál, klacek, četníky —«, aby se v naší běžné společnosti sklídily poznámky ne právě vlídné. Tak jsme byli po léta zpracováváni výše zmíněnou žurnalistikou, která nám bezejmenným řadovým dělníkům, ať již z dílen, polí či kanceláří, je nejpřístupnější. Malá nápověď stačila, aby se ihned ozvala bouře: zrádce, vyvrhel atd. To asi byla hlavní příčina, proč se nedostávalo odvahy, a proč nemohla být vyražena jedna z hlavních zbraní našich protivníků, dokud snad ještě byl čas.

Teď je ovšem již pozdě, ale mně často se vrtá otázka: Vzpamatovali jsme se aspoň pro budoucnost? Přivlastní si redaktori těch levných našich novin trvale heslo Masarykovo: »Propaganda musí být poctivá, nadsazování či dokonce lhaní neprospívá. Všechno své chválit, to dělají tuctoví kupečtí agenti,« či bude dál, jakmile snad censura trochu povolí, vpredu zase snaha psát po chuti čtenářů, aby se toho hodně prodalo?

Ne sice beznadějná, ale přece smutná je ta celková bilance. Věřte mi ale, pane redaktore, ta položka: Hledali se mužové, kteří by řekli národu pravdu — a nenašli se — tato položka mne boří nejvíc.

K., elektromontér

Krise tiskáren

Veletěný pane redaktore!

Četl jsem ve Vašem listě návrh na zlevnění cen našich knih použitím horší kvality papíru a snížením jakosti grafického provedení, a prosím, abyste mi dovolil připojit několik řádků.

Naše knihy vycházejí v průměrném nákladu u normální beletrie asi 2000 až 3000 výtisků, u básní asi 500 až 1000 výtisků. Srovnáme-li naše poměry s výší nákladů knih francouzských, vidíme hned příčinu drahoty, protože při větším počtu výtisků je výrobní cena pochopitelně nesrovnatelně levnější. Že by použití levnějšího papíru nemělo očekávaného výsledku, chci dokázat tím že při rozsahu 20 tiskových archů, t. j. 320 tiskových stran (naše normální knihy bývají obyčejně slabší), váží na knize upotřebený papír střední síly asi 40 dkg. Při použití papíru horší jakosti t. zv. středně jemného, snížila by se cena oproti dnes používanému papíru dřevaprostému asi o 1 Kč na 1 kg, při papíru zcela obyčejném t. zv. tiskovém asi o 2 Kč na 1 kg. Při knize asi 40 dkg těžké snížila by se tedy cena u papíru středně jemného o 40 hal. a u tiskového 80 hal., což při normální nakladatelské kalkulaci 1:3 jevílo by se zlevněním o Kč 1.20 v prvním případě, o Kč 2.40 v případě druhém, tedy místo dnešní prodejní ceny 30 Kč na 28.80 Kč nebo na 28.60 Kč. Proti názoru vyslovenému p. pisatelem musíme se my, knihtiskaři, bránit. Jsme hrdí na to, že naše knižní produkce právě ve své užitékové části nese stopy dlouholeté neúnavné práce a že dosáhla úrovně, která snese porovnání se všemi velkými národy. Obeslané mezinárodní výstavy plně potvrzují tento fakt. Máme obavy, že uplatněním názoru p. pisatele učinil by se krok zpátky a tomu je nutno zabránit.

Při této příležitosti budiž mi dovoleno poukázat na kritický stav, v kterém se obor knihtiskařský právě nachází. Podle statistiky ze září tohoto roku byla zastavena bezmála polovina všech v celé oblasti republiky vycházejících periodik, čili z celkového množství asi 4500 denních listů, týdeníků, měsíčníků, revuí atd., zastaveno bylo tehdy asi 1800 listů. Je pravda, že v tomto počtu lvím podílem zastoupeny jsou listy sudetoněmecké v důsledku zjednodušení tamních politických poměrů. Ale i u nás od září zastavují se stále další periodika, a u těch, která nepřestala vycházet, snižuje se rozsah a tak se stále zmenšuje zaměstnanost tiskáren. Vyhledky do budoucnosti zdají se ještě smutnější. Mluví se o jakémisi usměrnění českého denního tisku, při kterém budou prý některé listy zastaveny, jiné v rozsahu omezeny, což provedeno bude i u zbylého tisku německého. Ohlašuje se dále, že by prý stačily jen dvě revue a ostatní by měly být zastaveny. Chápu, že nové poměry vyžadují si určitých změn, ale řekněte mi, pro boha, co se má stát s těmi typografy, kterých máme tisíce a tisíce

nezaměstnaných a jejichž počet se týden od týdne zvětšuje? Povolané organizace snažily se řešit otázku nezaměstnanosti v tiskárnách a za normálních poměrů se jim to více méně dařilo. Dnešní poměry vymykají se však z daných možností a proto bude nutno v budoucnosti vážně uvažovati o dalším zastavování časopisů, jinak nastane pro obor knihtiskařský nedozírná kalamita. Naše vyspělé a výkonné knihtiskařstvo by si takového osudu nezasluhovalo.

Karel Peřina:

předseda Svazu grafických gremií.

Istárna redakce

Tradice Karla Čapka. Vykládáte to úplně nesprávně; dovolte, aby Vám to řekl Čapkův přítel, který s ním dlouho o všech těch věcech hovořoval. Čapek už svým založením nebyl povaha buřičská, nýbrž pozitivní; vždy chtěl státi blízko těm, kteří budují, a pomáhati jim. To bylo jeho stanovisko za první republiky, to by bylo jeho stanovisko i za republiky druhé. Nedopouštěl se té chyby, aby pro nepříjemné detaily neviděl celek, aby snad pro to, co zlého se mu v některých novinách dělo, neviděl, že zase před námi všemi stanula obtížná úloha budování státu a udržení národa. Proti tomu by se byl nikdy nestavěl zásadně do opozice, a všechna jeho snaha směřovala k tomu, aby mohl pozitivně pomáhat, v rozhlasu, v spolupráci s vojáky i jinak, jak se dalo. Ačkoliv on je autorem oné scény se slimáky, kteří ožirají kapustu, nikdy nepokládá slimáky za hlavní fakt v zahradě, nikdy se nevvčerpával tím, aby v národním společenství se sháněl především po slimáčích a nad nimi si odplivoval; hledal v životě národa spíše stránky vznešené a dával se k dispozici všemu, co kladného může býti uděláno. Vývoj v republice sledoval v posledních týdnech s uspokojením, neboť pozoroval, jak od počátečního chaosu se vše zase vrací do kolejí řádu a práva. Byl příliš filosoficky založen na to, aby byl netrpěliv, a s těmi nešťastnými povahami, které vznešenost hledají jen v protestování, se nikdy nemohl shodnout. Má-li již býti vykládána Čapkova tradice, musí býti dovoleno tak učiniti těm, kteří z denního styku jeho názory podrobně znali. Tato tradice byla: pracovat dřív a častěji než mručet. —fp—

Pohřeb Karla Čapka se nemohl konat, jak jsme byli na zemském úřadě informováni, z Pantheonu proto, že země česká, již správa Pantheonu přísluší, neměla dost uhlí, aby vytopila smuteční síň. Proč na Národním divadle nebyl vyvěšen černý prapor hned po Čapkově smrti, nýbrž teprve v den jeho pohřbu, kdy zatím zemřel také pan Fuksa, bývalý člen družstva Národního divadla a kdy už se na štěstí nemohlo říci, že za toho nebo za toho, o tom snad pojedná některý vůdčí funkcionář naší národní scény ve svých memoárech v kapitole: »Můj charakter«.

Nespokojený čtenář. Prosím Vás, nedělejte ze sebe malé dítě. I to by už musilo ostatně vědět, že naše noviny nyní ze zahraničně-politických důvodů nemohou o leccěms psát. Děly se teď věci, o kterých mlčely stejně naše pravé jako naše levé noviny, a věru byste je nemohl spravedlivě vinit, že při nich nic necítily. Ostatně nepokládejte za ideální ten stav, ve kterém se v novinách hned všechno ze široka vyžvaní. Budete se teď musit nově učit noviny číst, a rozumět také náznakům a také tomu, že se někdy mlčí. Jste hrozný ve svém hněvu. Ale náš hněv po přečtení Vašeho dopisu není o nic menší. Zlobíme se, že bytost s myslí tak naivní se může stavět do pózy soudce.

Platí stát dluhy? Amortisace vnitřních dluhů byla dočasně zastavena, ačkoli státní pokladna je s to živiti umořovací

fond. O dočasném zastavení amortisace vnitřních dluhů rozhodl nový poměr k Německu, Polsku a Maďarsku, protože s těmito státy musíme samozřejmě jednati o převzetí příslušných kvot vnitřního dluhu. Tato jednání nejsou ještě ukončena. Věc se vyřeší tím snadněji, že spořitelny v zabraných územích mají značné položky těchto vnitřních půjček. Loni měly spořitelny s německým jednacím jazykem okrouhle jednu miliardu státních půjček. Právě proto, že se jednání s Německem, Polskem a Maďarskem týká jenom vnitřních půjček, platí Česko-Slovensko úroky a amortisační splátky na zahraniční dluhy pravidelně.

Proč píšeme název republiky dvojím způsobem? Máte pravdu, že někdy užíváme dřívější formy Československo a někdy zas Česko-Slovensko, vsunující mezi obě slova rozdělovací znaménko; ale není to náhoda, ani projev nejistoty, jak vlastně psáti. Po starém způsobu píšeme Československo vždycky, když mluvíme o republice až do událostí ze začátku října, které neodloučily jenom území, ale změnily také vnitřní poměr jednotlivých zemí. Jde-li o něco, co se týká našeho státu z let 1918—1938, je jediné správně psát Československo. Teprve přijetím ústavních zákonů o autonomii Slovenska a Podkarpatské Rusi změnilo se dřívější Československo (psáno dohromady) ve federativní svazek, v Česko-Slovensko, jehož vnějším výrazem je právě oddělovací znaménko mezi oběma hlavními složkami v názvu republiky.

Obě poslední čísla Přítomnosti vyšla vzhledem k vánočním a novoročním svátkům o den později.

Román, který na typických osudech svého hrdiny obnažuje dokumentárně bolestný problém nezaměstnanosti inteligence v letech poválečné krise, jejichž citovou atmosféru básnický suggestivně zrcadlí. Brož. 25 Kč, váz. 35 Kč.

Dodá každý knihkupec.

FR. BOROVÝ

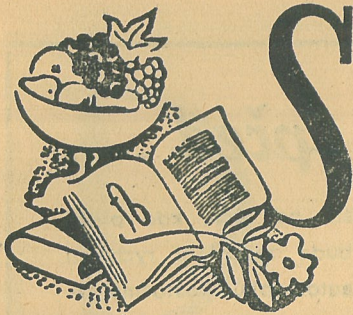
Dobrý přítel z říše štěstí:

LOS ČESKO-SLOVENSKE TRÍDNÍ LOTERIE

Přináší velké možnosti výhry a bohatství.

50% losů musí vyhrát.

Svět knih

KULTURNÍ ZPRAVODAJ 1

Roč. 9. Číslo

AD VOCEM

PRÍŠTÍ POLITICKÉ A IDEOLOGICKÉ SITUACE

Slyšíme, že situace našeho národa a státu nebude v nových poměrech skvělá. Je třeba, aby národ tuto větu zbavil charakteru fráze a uvědomil si situaci. Je po stránce vnitřní horší, než si myslíme. Náš národ, i když se ukázala jeho dobrá vůle a jeho pohotovost v nedávné době, prodělává krizi, která snad ještě pro napínavé události není citelná, avšak bude citelná za několik let. Nejde jen o hospodářské proměny, nýbrž o nejužší věci národa, o schopnost energické sebesprávy, o schopnost dalšího života po stránce kvalitativní i kvantitativní, která bude již za několik let působiti starosti lidem povoláním.

Jak budeme moci politicky žít a tvořit, jak se bude lišit pojetí politiky v budoucnu od pojetí politiky v minulosti, a jaké formy bude moci mít náš politický život v budoucnosti?

Vyslovme zásadu: účelem politiky jest uskutečnit sebezáchovu národa v ohledu sociálním, etnologickém a kulturním.

Jestliže si takto definujeme politiku, pak se nám bude příští politika lišiti od politiky let minulých, která měla cíle ještě jiné a ještě jiná zapojení světová. V této republice budou politické možnosti značně omezené. Politika bude se redukovati na otázky uvedené výše. Bude-li je řešiti, pak se nám politika bude jeviti jako technika sebezáchovy národní. V nové politice bude asi musiti převládati spíš technologie než ideologie. Mluvíme výslovně o politice, nikoli o kulturním myšlení. Ovšem je otázka, jak politiku »dideoologizovati«, jakou úlohu hraje v politice ideologie vůbec. Jestliže se domníváme, že bude nutno politiku odideoologizovati, pak tím míníme, že na příště bude v naší politice rozhodovati zápas nikoliv o uznání ideje, nýbrž o uskutečnění fakt a konkrétních úkolů. Ideologie formuluje cíl abstraktně. Technologie bojuje o realizaci fakt a úkolů. Zápas o myšlenku elektrifikace (na příklad) jest zá-

Česko-slovenská vzájemnost

Česko-slovenská vzájemnost vo smysle počestenia Slovenska je navždy mŕtva, a nik ju už istotne nevykope. Ale vo smysle vzájomného kultúrneho ovplyvňovania bude žít o toľko intenzívnejšie, o čo budú Slováci istejší, že prinášajú svoj podiel. Hovoríme otvorene: bolo by tak Čechom škodlivé a nezesiteľné, keby sa teraz karta obrátila a trochu sa poslovenčili oni? Mnoho som popísal o theokracii: nemajte strach, nemyslím na klerikalizmus, na omše a procesie, ani na metody, ktoré Česi vyskúšali s takým malým zdarom na Slovensku. Nazdávam sa, že keď príde zasa čas úvah o česko-slovenskej vzájomnosti, začne sa s tým teraz so slovenskej strany. Michal Chorvát (v Kritickém měsíčníku)

pasem ideologickým. Elektrifikace sama jest zápas technický. Bylo určitou poválečnou slabostí, že zápas o myšlenku byl považován za něco samoučelného. Zapomínalo se na fakta a konkrétní realitace.

Jest ještě otázka forem, ve kterých se bude moci pohybovati budoucí život politický. Jsme snad všichni shodni v tom, že základem všeho jednání musí býti demokratičnost; to znamená demokracii jakožto princip mravní, to znamená víru v kompetenci celého národa. Ale co se týče politických metod vládnutí, ty nutno dobrovolně ponechati rozhodnutí počestných vládců. Vyřkneme pouze ten princip, že příští vláda musí býti aktivní a produktivní. Ke starému, poněkud schematickému vládnímu principu spravedlnosti musí přistoupiti též princip produktivity.

(Úvodní článek Kritického měsíčníku.)

POZNÁMKY

KRITICKÝ MĚSÍČNÍK

uzavírá svůj první ročník. Dvojčíslem 9—10 uzavírá Kritický měsíčník svůj první ročník, který se za obezřetné redakce mladého, vzdělaného romanisty a nesmlouvavého i přísného literárního kritika Václava Černého vyšinul v čelo našich původních revuí, věnovaných jednak kritice původní slovesné tvorby, jednak essayistice a poesii. Jména autorů, kteří se během jednoho roku kolem Kritického měsíčníku seskupili, kritikové, filosofové a básníci, vedle redaktora V. Černého jsou to především A. M. Piša, Boh. Polan, Boh. Mathesius, J. Patocka, Václav Navrátil, Josef Čapek, Josef Hora, Frant. Halas, Vlad. Holan, a spolu i jejich příspěvky kritické, essayistické i básnické, vedle nich i obsáhlé informativní stati o cizích literaturách, spolu s nimi i vynikající překlady z poesie světové, tak ukázky z barokních básníků západních zemí, skvělé překlady několika básní moderních básníků francouzských, nádherné ódy Shelleyovy, to vše ve svém souhrnu dává obraz

opravdu výjimečný, osobitý i podstatný, obraz vážného a nevšedního úsilí kritického i tvůrčího. Vezměte si třeba jen úvodní stati jednotlivých čísel Kritického měsíčníku, a nahlédněte do bohatého oddílu poznámek. Jak živé, podnětné, nezávislé a věcné reagoval Kritický měsíčník na to, co se závažného událo u nás i ve světě v oblasti kulturního a politického dění a s jakým vzácným smyslem pro hodnoty nadčasové vyznívá všecko to, co zde bylo napsáno pro informaci čtenářů, toužících poznati i literatury cizích zemí.

V čele nového dvojčísla, obsaženě neobyčejně bohatého a rozmanitého, stojí závažná a obsáhlá stat V. Černého, nesoucí název Arthur de Gobineau, prokrorasismu. Je to první studie o Gobineauovi u nás; je to první důkladný rozbor filosofický a genetický myšlenkových kořenů rasismu. Jak je to zajímavé, že původcem teorie rasismu je Francouz, který v něm upletl ten nejstrašnější bič na svůj národ a postavil tak základy k teorii germánské obrody, jak ji rozvedl Houston Chamberlain, zdůraznivší kulturně tvůrčí význam germánské rasy, a jehož idee staly se evangeliem německých národních socialistů za vůdcovství Hitlerova. Neméně závažné a aktuální jsou Kulturné glosy k slovenskému autonomizmu od Michala Chrobáka, podávající důležité příspěvek k problému a poměru česko-slovenskému. Obě tyto práce v pravdě kritické a zásadní jsou v tomto čísle doplněny jak spoustou poznámek, programovým prohlášením Ad vocem příští politické a ideologické situace a kritickými průhledy do nové prózy od V. Černého, Boh. Nováka, K. Poláka a Jos. Supa, tak řadou básní, z nichž zvláště vysoko se tyčí Halasova překrásná Mobilisace a zmíněná již Shelleyova Óda na západní vítr v mistrovském překladu E. A. Saudka. Cena tohoto dvojčísla je 6 Kč.

Nové číslo VĚDY A ŽIVOTA

Nové třetí číslo letošního ročníku Vědy a života, uvedené úvahou Jana Bělehrádky Celek a svoboda, přináší několik statí, které si pro svou závažnost zaslouží, aby na ně bylo upozorněno zvláště. Nejde tu jen o zábavný a užitečný feuilleton Jiřího Štefala, o grafologickou stat L. Kempného Písmo a charakter, nýbrž i o mineralogické pojednání Rosického O vitávinech a jiných záhadných sklech a o průkopnickou studii Strukturální metoda v jazykozpytu, zasvěcující nás do nových metod na poli jazykového badání. Číslo hojně ilustrované a doplněné přílohou Základy fysiky

K. Kaja:

BÁSEŇ NA MALOU ZEMI

*Tvé věncoví je rozedráno
čas neúprosně smýk Tvým
snem*

*ne není navždy dokonáno
šťastnější bude malá zem*

*Na co se rvát o sílu vzlyků
k čemu ta počítadla vin —
Ty země Božích bojovníků
trpíš jak hledíš na svůj stín*

*Tvé údy zbolavěle svítí
písničku srdce barví nach
písničku srdce barví nach
šťastnější ve všech vteřinách*

*Tvé věncoví je rozedráno
hlas se láme jak vzpomemem
ne není navždy dokonáno
šťastnější bude malá zem*
(Ze Studentského časopisu.)

z pera Frant. Nachtikala, přináší také řadu zajímavých poznámek a glos. Cena tohoto čísla je 5 Kč

Nové číslo

STUDENTSKÉHO ČASOPISU

Čtvrté, právě vyšlé číslo Studentského časopisu s fotografií presidenta dr. Emila Háchy, o němž v čele píše redaktor Lad. Khas, je zajímavé především v studentských příspěvcích. Jak básně, tak některé z dalších příspěvků, zvláště Podzimní siluety 1938, a několik dopisů ukazují citlivost, s níž mladistvá srdce a duše soudí události a reagují na ně opravdu po svém. Nelze opravdu přejíti bez povšimnutí těch několik básní, inspirovaných podzimem 1938 a jeho událostmi, které rozervaly věncoví hor rodinné země a oloupily nás o kus domoviny, s níž se náhle ti mladí citi neodlučitelně spíati po zákonech rodu a osudu. Vedle těchto příspěvků čteme v tomto čísle Studentského časopisu řadu referátů o nových knihách, divadelních hrách, výstavách a filmech, několik studií a essayů a konečně přehled nových událostí ve světě. Cena čísla je 2 Kč.

Je těžší olovo nebo peří? Při stejné váze dvou věcí se nám zdá těžší vždy ta hutnější, tedy ta, které je menší kousek. Zkusmo odhadneme váhu tudíž jen velmi nepřesně. Proto je i Karo-Franckovka, hodnotná a kávovinná, rozdělena na úplně stejné kostky, aby Vaše káva byla vždy stejně dobrá.

Kraus a spol., krejčovský atelier, Praha II., Panská 10, oznamuje svým váženým zákazníkům, že právě došly zásilky skvělých moderních anglických látek.

Když běží motory, jde všechno vpřed ...

a motory se již rozbíhají. Již zase zvoní telefon a dochází pošta od těch, kdo přešli od úvah k činům a kupují automobily. Vědí, že v příští době bude zapotřebí rychlosti a pohotovosti více, než kdykoliv před tím. Proto bude třeba automobilů. Roztočme jejich motory. Musíme dávat práci druhým, abychom ji dostali sami. Automobily Praga jsou pro Vás připraveny. Nezmanné, hospodárné a spolehlivé.

Dodáváme ihned ze skladu

automobily Praga Lady a Piccolo a nákladní vozy o nosnosti 1, 1.5 a 2.5 tuny. Nákladní automobily o větší nosnosti s krátkou dodací lhůtou. Placení nebude činit obtíž, proto že přijímáme jako platy na všechny vozy — nové i ojeté — i vklady, vázané moratoriem. Do nového budování nový automobil.

PRAGA vůz na statisíce kilometrů

ČESKOMORAVSKÁ-KOLBEN-DANĚK a. s. automobilní odd.
PRAHA-KARLÍN, KARLOVA 22 TELEFONY 320-51 a 386-41

Právě došla z Ameriky

CORONA

Zephyr

americká kvalita
za lidovou cenu

Kč **1.340.-**

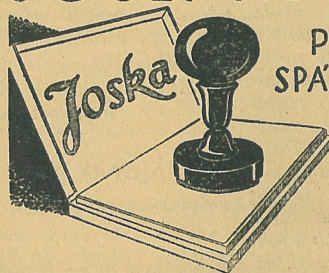
Nový stroj krásného vzhledu, nízký,
lehký a při tom velmi trvanlivý.
Umístíte jej snadno v aktovce!

GIBIAN

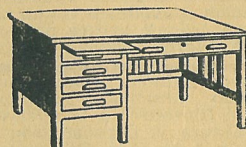
PRAHA II, ŠTĚPÁNSKÁ 32 • TELEFON 35151-3

ČTĚTE LIDOVÉ NOVINY

JOSEF KUBIAS

PRAHA II.
SPAĚNÁ ul.40
TEL. 25115

V sebemenším bytě

získáte

PRACOVNÍM STOLKEM

č. 310

100 cm dlouhým,
55 cm hlubokým

nástroj

POŘÁDKU A POHODLÍ

PRAHA II., Vodičkova 22